

**Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas ziņojums par
horizontālo prioritāšu
„Teritoriju līdzsvarota attīstība” un
„Rīgas starptautiskā konkurētspēja” īstenošanu
2007.-2009.gadā**

Saturs

Saturs	2
Ievads.....	3
1. Reģionālās attīstības tendences	4
1.1. Reģionu salīdzinošs raksturojums	4
1.1. Vietējo pašvaldību salīdzinošs raksturojums.....	5
1.1.1. Republikas pilsētu raksturojums.....	5
1.1.2. Novadu raksturojums.....	7
2. Horizontālo prioritāšu uzraudzība	9
2.1. Teritoriju līdzsvarota attīstība.....	9
2.2. Rīgas starptautiskā konkurētspēja	10
3. ES fondu ieguldījumi Latvijas teritorijās.....	11
3.1. Metodoloģija.....	11
3.2. ES fondu ieguldījumi reģionos	13
3.2.1. ES fondu finansējums reģionos	13
3.2.2. Darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” finansējums.....	14
3.2.3. Darbības programmas „Uzņēmējdarbība un inovācijas” finansējums	17
3.2.4. Darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” finansējums.....	19
3.3. ES fondu ieguldījumi vietējās pašvaldībās.....	23
3.3.1. ES fondu finansējums vietējās pašvaldībās	23
3.3.2. ES fondu ieguldījumi republikas pilsētās un novados.....	23
3.4. Uzraudzības rādītāju izpilde teritoriālā dalījumā.....	25
4. Teritoriālās pieejas ievērošana ES fondu ieguldījumos.....	27
4.1. Darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” finansējums.....	29
4.2. Darbības programmas „Uzņēmējdarbība un inovācija” finansējums.....	30
4.3. Darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” finansējums.....	31
4.4. Turpmākā rīcība.....	33

Ievads

Saskaņā ar Ministru kabineta 2007.gada 26.jūnija noteikumu „Kārtība, kādā Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadībā iesaistītās institūcijas nodrošina plānošanas dokumentu sagatavošanu un šo fondu ieviešanu” 3.3.apakšpunktu, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija (turpmāk - RAPLM) ir atbildīga par horizontālo politiku – teritoriju līdzsvarota attīstība un Rīgas starptautiskā konkurētspēja – koordināciju.

Lai nodrošinātu iepriekš minēto, RAPLM Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2007.-2013.gadam (turpmāk – ES fondi) tehniskās palīdzības projekta „Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas pārziņā esošo Eiropas Savienības fondu aktivitāšu un horizontālo prioritāšu mērķu sasniegšanas vadības funkciju nodrošināšana” ietvaros ir veikusi šādas aktivitātes:

- sniedza atzinumus par atbildīgo iestāžu izstrādātajiem Ministru kabineta noteikumu projektiem, t.sk. par projektu iesniegumu vērtēšanas kritērijiem, kā arī izteica viedokli par ES fondu uzraudzības komitejas sēdes darba materiāliem, tādējādi nodrošinot HP ieviešanas principu (teritoriālā kvota, diferencēta ES fondu līdzfinansējuma likme, specifiski projektu iesniegumu vērtēšanas kritēriji u.c.) ievērtēšanu ES fondu ieviešanas dokumentos;
- sagatavoja priekšlikumu ES fondu darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” grozījumiem, kas paredz izveidot 3.6.2.pasākumu „Komplekss atbalsts novadu pašvaldību izaugsmes sekmēšanai”;
- pilnveidoja HP īstenošanas uzraudzības sistēmu, sniedzot priekšlikumus Ministru kabineta noteikumu projekta „Eiropas Savienības fondu ieviešanas un uzraudzības kārtība” izstrādei, kā arī līdzdarbojoties vadlīniju, kas nosaka horizontālo politiku ieviešanas uzraudzības sistēmas darbības pamatprincipus un uzraudzības kārtību 2007.-2013.gada plānošanas periodā, izstrādē;
- nodrošināja plānošanas reģionu un vietējo pašvaldību metodisko vadību attīstības programmu izstrādē un investīciju projektu identificēšanā, aicinot pašvaldības pievērst īpašu uzmanību tādiem pasākumiem, kas ir saistīti ar vietējiem uzņēmējiem labvēlīgas vides veidošanu un uzņēmējdarbības aktivitātes palielināšanu;
- nodrošināja dalību atbildīgo institūciju organizētajos semināros, skaidrojot horizontālo prioritāšu nozīmi un sniedzot norādes potenciālajiem projektu pieteikumu iesniedzējiem projektu pieteikumu veidlapas horizontālo prioritāšu sadaļu aizpildīšanai.

RAPLM ziņojums par horizontālo prioritāšu „Teritoriju līdzsvarota attīstība” un „Rīgas starptautiskā konkurētspēja” īstenošanu 2007.-2009.gadā (turpmāk – ziņojums) sagatavots atbilstoši Ministru kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumu Nr.174 „Eiropas Savienības fondu ieviešanas uzraudzības un izvērtēšanas kārtība” 9.4.apakšpunktā dotajam uzdevumam un ievērojot Finanšu ministrijas 2009.gada 30.decembra vadlīnijās Nr.10.6 „Vadlīnijas, kas nosaka horizontālo politiku ieviešanas uzraudzības sistēmas darbības pamatprincipus un uzraudzības kārtību 2007.-2013.gada plānošanas periodā” noteikto.

Ziņojumā sniegts pārskats par teritoriju attīstības tendencēm, horizontālo prioritāšu uzraudzības radītāju īstenošanas progresu, ES fondu ieguldījumiem Latvijas teritorijās – reģionos un vietējās pašvaldībās, kā arī teritoriālās pieejas ievērošanu ES fondu ieguldījumos.

Ziņojuma nobeigumā sniegti priekšlikumi ES fondu horizontālo prioritāšu „Teritoriju līdzsvarota attīstība” un „Rīgas starptautiskā konkurētspēja” īstenošanas rezultātu uzlabošanai.

Jānorāda, ka ziņojuma ietvaros netiek apskatīta Kohēzijas politikas un Kopējās lauksaimniecības politikas instrumentu finansējuma, kā arī nacionālā finansējuma finansēto investīciju koordinācija un sinerģija. Šāda veida izvērtējums tiks veikts un izvērtējuma rezultāti tiks atspoguļoti nākamajos ziņojumos par horizontālo prioritāšu uzraudzību.

1. Reģionālās attīstības tendences

Pēdējo gadu periodā **iekšzemes kopprodukta** (turpmāk - IKP) **uz vienu iedzīvotāju un iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu ziņā** bija vērojams **atšķirību starp reģioniem¹ neliels samazinājums**.

Tajā pašā laikā bija saskatāmas **arī negatīvas reģionālās attīstības tendences**, t.sk. **bezdarba līmeņa analīze** liecina, ka periodā 2005.-2010.gadam augstākais bezdarba līmenis saglabājās Latgales reģionā, kas ir par 5,7 procentu punktiem vairāk nekā Rīgas reģionā. Vienlaikus **Eiropas Savienības** (turpmāk – ES) **vidējam rādītājam ir spējusi pietuvoties tikai Rīgas pilsēta** kā statistiskais reģions, un pēc IKP rādītāja var apgalvot, ka Rīgas pilsētā ir sasniegts tāds pats sociālekonomiskais attīstības līmenis kā vidēji ES, pārējie reģioni gan ievērojami atpaliek.

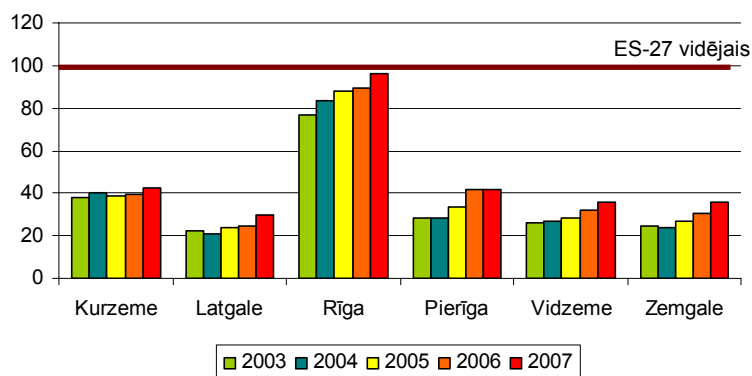
Papildus **salīdzinot teritorijas attīstības indeksa vērtības** periodā no 2005.-2009.gadam, var secināt, ka **būtiskas izmaiņas teritoriju līdzsvarotas attīstības virzienā nav notikušas**, proti, izņemot Rīgas reģionu, visu pārējo reģionu indeksa vērtības ir negatīvas, tātad šīs teritorijas joprojām ir zem vidējā valsts sociālekonomiskās attīstības līmeņa.

1.1. Reģionu salīdzinošs raksturojums

Svarīgākais izmantotais ekonomiskās attīstības pamatrādītājs ir **IKP**. Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem 2007.gadā Rīgas reģiona IKP uz vienu iedzīvotāju pret vidējo līmeni valstī sastādīja 138,4%, kamēr pārējo reģionu IKP bija 54-77% robežās.

Rēķinot IKP uz 1 iedzīvotāju, 2007.gadā vidēji Latvijā radīta vērtība 6 493 latu apmērā. Rīgas reģionā IKP apjoms uz vienu iedzīvotāju bija 1,4 reizes lielāks nekā vidēji valstī – 8 986 lati. Kurzemes reģionā IKP apjoms uz vienu iedzīvotāju sasniedza 4 979 latus, Zemgales reģionā – 4 154 latus un Vidzemes reģionā – 4 143 latus. Latgales reģionā IKP uz vienu iedzīvotāju (3 471 lati) bija 2,6 reizes mazāks nekā Rīgas reģionā un 1,9 reizes mazāks nekā vidēji valstī.

Piecu gadu laikā no 2003.gada IKP uz vienu iedzīvotāju palielinājās visos reģionos. Absolūtos skaitļos lielākais IKP pieaugums bija Rīgas reģionā – par 5,1 tūkstošiem latu uz 1 iedzīvotāju (sk. 1.attēlu). Pārējos reģionos IKP pieauguma lielums bija 2-2,5 reizes mazāks. Kurzemes un Zemgales reģionos IKP pieauga par 2,6 tūkstošiem latu, Vidzemes reģionā – par 2,5 tūkstošiem latu un Latgales reģionā – par 2 tūkstošiem latu uz 1 iedzīvotāju. Šajā laikā valstī vidēji IKP uz vienu iedzīvotāju palielinājās par 3,7 tūkstošiem latu. Līdz ar to **atšķirības starp reģioniem pēc IKP uz vienu iedzīvotāju ir nedaudz samazinājušās no 2,7 reizēm 2003.gadā līdz 2,6 reizēm 2007.gadā**.

1.attēls. IKP uz vienu iedzīvotāju pēc PPS % no ES-27 līmeņa (avots: Eurostat dati).

¹ Šeit un turpmāk tekstā ar vārdu „reģions” tiek apzīmēts „plānošanas reģions”.

Arī starptautiski salīdzinot Latvijas reģionus pret ES vidējo rādītāju pēc IKP uz 1 iedzīvotāju, var secināt, ka reģioni ir uzrādījuši izaugsmi, taču **ES vidējam rādītājam ir spējusi pietuvoties tikai Rīgas pilsēta kā statistiskais reģions** un pēc IKP rādītāja var apgalvot, ka Rīgas pilsētā ir sasniegts tāds pats sociālekonomiskais attīstības līmenis kā vidēji ES, pārējie reģioni gan ievērojami atpaliek.

Bezdarba līmenis² ir viens no būtiskākajiem sociālajiem rādītājiem, tas ataino tautsaimniecībā neizmantoto un jau īstermiņā pieejamo darbaspējīgo iedzīvotāju īpatsvaru.

Bezdarba līmeņa izmaiņu analīze liecina, ka piecu gadu laikā (2005.-2010.gada sākums) reģionu grupā pēc Valsts reģionālās attīstības aģentūras datiem augstākais bezdarba līmenis saglabājās Latgales reģionā, 2010.gada sākumā sasniedzot 16,0%, kas ir par 4 procentu punktiem vairāk nekā vidēji valstī un par 5,7 procentu punktiem vairāk nekā Rīgas reģionā, kur bezdarba līmenis 2010.gada sākumā bija 10,3% (salīdzinājumam 2005.gada sākumā bezdarba līmenis Latgales reģionā bija par 8,3% augstāks nekā Rīgas reģionā). Zemgales reģionā bezdarba līmenis 2010.gada sākumā bija 12,9%, Vidzemes reģionā – 12,6% un Kurzemes reģionā 12,8%.

Salīdzinājumā 2008.gada sākumā bezdarba līmenis Rīgas reģionā bija 2,6%, Zemgales reģionā – 3,3%, Vidzemes reģionā – 3,5%, Kurzemes reģionā – 4,6% un Latgales reģionā – 6,6%. Tādējādi 2010.gada sākumā bezdarba līmenis reģionos bija pieaudzis 2,4-4 reizes.

Lai novērtētu, kurš reģions iedzīvotājus zaudē vai piesaista straujāk, kā arī lai salīdzinātu iedzīvotāju skaita izmaiņas tempus, tiek aprēķināts **pastāvīgo iedzīvotāju skaita izmaiņas relatīvais rādītājs**³.

2005.-2010.gadu periodā pēc Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes datiem Latvijā iedzīvotāju skaits vidēji ir samazinājies par 2,1%. Reģionu vidū šajā laika periodā iedzīvotāju skaits visvairāk sarucis Latgales reģionā – par 6,4%. Lēnāks šis process bija Vidzemes reģionā – iedzīvotāju skaits samazinājies par 4,6%, Kurzemes reģionā – par 3,2% un Zemgales reģionā – par 2,7%. Labvēlīgākā demogrāfiskā situācija bijusi Rīgas reģionā, kur iedzīvotāju skaits nevis samazinājies, bet gan pieaudzis par 0,3%.

Salīdzinājumā 2004.-2009.gadu periodā Latvijā iedzīvotāju skaits bija samazinājies vairāk – vidēji valstī par 2,5%. Rīgas reģionā iedzīvotāju skaits saglabājās nemainīgs, vismazāk tas bija samazinājies Zemgales reģionā – par 2,8%, par 0,9 procentu punktiem vairāk salīdzinājumā ar Zemgales reģionu tas bija sarucis Kurzemes reģionā (-3,7%). Vidzemes reģionā iedzīvotāju skaits jau samazinājās vairāk – par 5,1% – un Latgales reģionā par 6,9%.

1.1. Vietējo pašvaldību salīdzinošs raksturojums

1.1.1. Republikas pilsētu raksturojums

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi pašvaldību pamatbudžetos zināmā mērā raksturo iedzīvotāju pastāvīgo ienākumu lielumu un labklājību, t.sk. pašvaldību finansiālo rīcībspēju, jo iedzīvotāju ienākuma nodoklis veido lielāko ieņēmumu daļu pašvaldību budžetos. Vērtējot šī rādītāja izmaiņas laikā, jāņem vērā, ka ieņēmumu pieaugums pa gadiem ir saistīts ne tikai ar pašu iedzīvotāju ienākumu palielināšanos, bet arī ar pašvaldību budžetā ieskaitāmās nodokļa daļas palielināšanos, izmaiņām ar nodokli neapliekamās ienākumu daļas apjomā un inflācijas ietekmi.

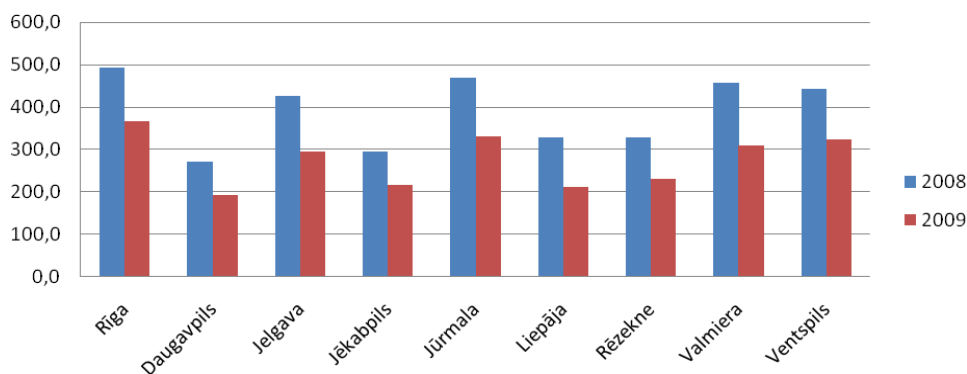
² Šeit un turpmāk tiek aprēķināts kā reģistrēto bezdarbnieku īpatsvars darbaspējas vecumā iedzīvotāju kopskaitā.

³ Iedzīvotāju skaita izmaiņas rādītāju aprēķina, dalot iedzīvotāju skaita izmaiņas piecu gadu periodā pret iedzīvotāju skaitu perioda sākumā un izsakot to procentos.

Deviņu republikas pilsētu⁴ vidū pēc Valsts reģionālās attīstības aģentūras datiem laika periodā no 2005.-2009.gadam **visaugstākie iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi uz vienu iedzīvotāju bija Rīgā**. 2005.gadā iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi uz vienu iedzīvotāju Rīgā bija 223,9 lati, savukārt 2009.gadā – 365,2 lati (palielinājums salīdzinājumā ar 2005.gadu par 141,3 latiem). Kopš 2006.gada pēc šā rādītāja Rīgai seko Jūrmala – 190,1 lats uz vienu iedzīvotāju 2006.gadā, 330,6 lati 2009.gadā.

Viszemākie iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi uz vienu iedzīvotāju pēdējo piecu gadu laikā bija Daugavpilī – 120,2 lati 2005.gadā, 191,9 lati 2009.gadā. 2005.-2008.gados starp republikas pilsētām šajā rādītājā nedaudz priekšā Daugavpilij bija Jēkabpils (125,6 lati uz vienu iedzīvotāju 2005.gadā, 295,1 lats – 2008.gadā), savukārt, aplūkojot 2009.gada rādītājus, priekšpēdējā vietā ir nokritusi Liepāja (210,2 lati), kas laika periodā no 2005.-2008.gadam uzrādīja lielākus attiecīgā nodokļa ieņēmumus nekā Jēkabpils.

Jānorāda, ka **2005.-2008.gadu periodā visās republikas pilsētās bija vērojama iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu uz vienu iedzīvotāju rādītāja pakāpeniska palielināšanās**, savukārt 2009.gadā visās republikās pilsētās šis rādītājs uzrādīja kritumu par 79,1-146,9 latiem (sk. 2.attēlu). 2009.gadā bija samazinājies arī valstī vidējais iedzīvotāju ienākumu nodokļa ieņēmumu līmenis uz vienu iedzīvotāju – ja 2008.gadā tas bija 366,6 lati, tad 2009.gadā noslīdēja līdz 265,9 latiem (samazinājums par 100,7 latiem).

2.attēls. Iedzīvotāju ienākumu nodoklis uz vienu iedzīvotāju republikas pilsētās (Ls)

2010.gada sākumā **bezdarba līmenis** republikas pilsētu grupā (10,7%) bija zemāks nekā vidējais bezdarba līmenis valstī (12,0%), lai gan trīs republikas pilsētās tas bija augstāks par valsts vidējo rādītāju – 13,7% Liepājā, 13,9% Jēkabpilī, 17,0% Rēzeknē. Tieši Rēzeknē republikas pilsētu vidū bija augstākais bezdarba līmenis visā pārskata periodā no 2005.-2010.gadam, turklāt nevienam gadam tas nenokrita zemāk par 5% un bija augstāks par republikas pilsētu vidū uzrādīto vidējo rādītāju (starp republikas pilsētām vidējais bezdarba līmenis no 2005.-2009.gada sākumam svārstījās robežās no 2,8-4,8%).

Viszemākais bezdarba līmenis starp republikas pilsētām pēdējos piecus gadus (2005.-2010.gada sākums) ir saglabājies Rīgā, taču salīdzinājumā ar 2005.gada sākumu, kad šis rādītājs bija 3,6%, 2010.gada sākumā tas bija paaugstinājies 2,8 reizes, sasniedzot 9,9%. 2010.gada sākumā par 11% zemāks bezdarba līmenis, izņemot Rīgu, bija tikai vēl divās republikas pilsētās – 10,1% Ventspilī un 10,4% Daugavpilī. Pārējās republikas pilsētās tas bija robežās no 11,0-17,0%. Salīdzinot ar bezdarba līmeņa datiem no 2005.-2009.gada sākumam, republikas pilsētās vidējais rādītājs 2010.gada sākumā pirmo reizi pārsniedza 10% robežu.

Republikas pilsētu grupā laikā no 2005.-2010.gadam tikai Jūrmalā bija vērojams iedzīvotāju skaita pieaugums – par 1,0%. Četrās republikas pilsētās iedzīvotāju skaita samazinājums bija

⁴ 9 republikas pilsētas – Rīga, Daugavpils, Jelgava, Jēkabpils, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Valmiera, Ventspils.

mazāks par vidējo rādītāju iedzīvotāju skaita samazinājumā valstī (2,1%) – Valmierā iedzīvotāju skaits samazinājās par 0,8%, Jelgavā – par 1,3%, Jēkabpilī – par 1,5% un Liepājā par 1,9%.

Lielākais iedzīvotāju skaita samazinājums pārskata periodā starp republikas pilsētām bija Daugavpilī, kur tas saruka par 5,2%. Otrs lielākais iedzīvotāju skaita samazinājums bija Rēzeknē – par 4%. Vidējais iedzīvotāju skaita izmaiņas rādītājs republikas pilsētu grupā bija - 2,6%, kas tādējādi norāda, ka republikas pilsētās vidēji iedzīvotāju skaits samazinājies par 0,5% vairāk nekā vidēji valstī.

Salīdzinājumā **2004.-2009.gadu periodā vidējais iedzīvotāju skaita izmaiņas rādītājs republikas pilsētu vidū parādīja lielāku iedzīvotāju skaita samazinājumu** – tas bija - 2,9%. Attiecībā uz atsevišķām republikas pilsētām jānorāda, ka rādītāji, salīdzinot ar periodu 2005.-2010.gads, atšķiras robežās no 0,1-0,6% un, izņemot Jelgavu un Valmieru, norāda uz lielāku iedzīvotāju skaita samazinājumu.

1.1.2. Novadu raksturojums

2009.gadā vidējais **iedzīvotāju ienākuma nodokļa apmērs uz vienu iedzīvotāju** Latvijas 109 novadu grupā bija 256,9 lati, kas ir par 27,7 latiem vairāk nekā 2007.gadā un par 20,8 latiem mazāk nekā 2008.gadā.

60 Latvijas pilsētnovadu⁵ vidū 2009.gadā visaugstākie iedzīvotāju ienākuma nodokļa apjomi uz vienu iedzīvotāju pašvaldību budžetā bija Ķekavas novadā (374,1 lats) un Ikšķiles novadā (369,2 lats), kuri pēc šā rādītāja bija līderi arī 2007.gadā, bet 49 lauknovadu vidū – Garkalnes novadā (429,1 lats) un Babītes novadā (381,2 lats). Starp lauknovadiem⁶ arī 2007.gadā tieši Garkalnes novadā bija augstākie iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi uz vienu iedzīvotāju – 446,7 lats, savukārt otrajā vietā ierindojās Carnikavas novads (426,3 lats uz vienu iedzīvotāju).

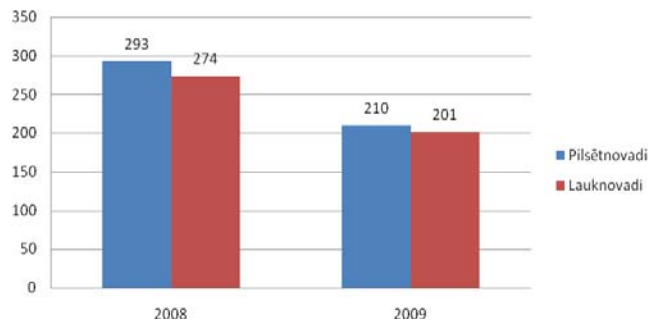
Savukārt zemākais iedzīvotāju ienākuma nodokļa apmērs uz vienu iedzīvotāju 2009.gadā pilsētnovadu grupā bija Zilupes novadā (98,3 lats) un Dagdas novadā (108,1 lats), bet lauknovadu grupā – Vārkavas novadā (85,6 lats) un Riebiņu novadā (86,7 lats). 2007.gadā situācija bija līdzīga un šīs pašvaldības, izņemot Dagdas novadu, kura vietā atradās Varakļānu novads, pēc iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumiem uz vienu iedzīvotāju uzrādīja zemākos rezultātus, lai gan 2007.gadā attiecīgā nodokļa ieņēmumi bija augstāki un visos šajos novados, izņemot Vārkavas novadu (98,2 lats), pārsniedza 100 latu robežu.

Pilsētnovadu, kuros iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi bija līdz 100 latiem uz vienu iedzīvotāju, grupā 2009.gadā ietilpa viens novads (2007.gadā neviens novads), no 100 līdz 200 latiem uz vienu iedzīvotāju – 37 novadi (2007.gadā 27 novadi), no 200 līdz 300 latiem uz vienu iedzīvotāju – 18 novadi (2007.gadā 23 novadi), no 300 līdz 400 latiem uz vienu iedzīvotāju – četri novadi (2007.gadā 8 novadi), neviens pilsētnovads neietilpa grupā virs 400 latiem uz vienu iedzīvotāju (2007.gadā 2 novadi).

2009.gadā starp lauknovadiem iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi līdz 100 latiem uz vienu iedzīvotāju bija trīs novados (2007.gadā vienā novadā), no 100 līdz 200 latiem uz vienu iedzīvotāju – 28 novados (2007.gadā 23 novados), no 200 līdz 300 latiem uz vienu iedzīvotāju – 12 novados (2007.gadā 17 novados), no 300 līdz 400 latiem uz vienu iedzīvotāju – piecos novados (2007.gadā četros novados), virs 400 latiem uz vienu iedzīvotāju – vienā novadā (2007.gadā četros novados).

⁵ Novadu teritoriālo vienību sastāvā ir vismaz viena pilsēta.

⁶ Novadu teritoriālo vienību sastāvā ir tikai pagasti.

3.attēls. Iedzīvotāju ienākumu nodoklis uz vienu iedzīvotāju vidēji pilsētnovados un lauknovados, latos

2010.gada sākumā bezdarba līmenis Latvijas novados atšķīrās robežās no 7,8-28,3%, vidējais bezdarba līmeņa rādītājs novados attiecīgi bija 12,0%, kas sakrīt ar vidējo bezdarba līmeni valstī attiecīgajā periodā. Pilsētnovadu vidū zemākais bezdarba līmenis bija Saulkrastu novadā (8,0%) un Ķekavas novadā (8,5%), bet starp lauknovadiem – Ādažu novadā un Garkalnes novadā (abos tas bija 7,8%). Augstākais bezdarba līmenis savukārt pilsētnovadu grupā bija Viļānu novadā (28,3%) un Zilupes novadā (27,4%) un lauknovadu grupā – Balinavas novadā (26,4%) un Rēzeknes novadā (22,3%).

Salīdzinot ar 2008.gada sākumu, 2010.gada sākumā bezdarba līmenis uzrādīja pieaugumu visos novados (vidējais bezdarba līmenis novadu grupā 2010.gada sākumā bija pieaudzis par 7,7%). Visvairāk bezdarba līmenis pilsētnovadu vidū palielinājās Viļānu novadā (par 13,3%), Ludzas novadā un Dagdas novadā (abos par 13,2%). Lauknovadu vidū bezdarba līmenis visvairāk pieauga Ciblas novadā (par 13,6%) un Mālpils novadā (par 12,3%). Vismazākais bezdarba līmeņa pieaugums pilsētnovadu grupa bija vērojams Lubānas novadā un Saulkrastu novadā (abos par 5,8%), bet lauknovadu grupā – Balinavas novadā (par 5,7%) un Garkalnes novadā (par 5,8%).

Laika periodā no 2005.-2010.gadam vidējais iedzīvotāju skaita izmaiņu rādītājs novadu vidū bija -2,1%. Iedzīvotāju skaita pieaugums pilsētnovadu grupā bija vērojams 11 novados, arī lauknovadu grupā tas bija 11 novados. Visvairāk iedzīvotāju skaits starp pilsētnovadiem palielinājās Ikšķiles novadā (par 24,3%) un Ķekavas novadā (par 22,9%). Savukārt lauknovadu vidū lielākais iedzīvotāju skaita pieaugums bija Mārupes novadā (par 52,0%) un Garkalnes novadā (par 44,9%).

Pārskata periodā novadu grupā iedzīvotāju skaits samazinājās 49 pilsētnovados un 38 lauknovados. Pilsētnovadu vidū visbūtiskākais iedzīvotāju skaita samazinājums bija Viļakas novadā (par 11,6%) un Kārsavas novadā (par 11,2%), bet lauknovadu vidū – Alsungas novadā (par 14,0%) un Balinavas novadā (par 12,8%).

Salīdzinājumā 2004.-2009.gadu periodā vidējais iedzīvotāju skaita izmaiņas rādītājs novadu vidū bija tāds pats kā pārskata periodā 2005.-2010.gads (-2,1%). Pilsētnovadu vidū šā rādītāja atšķirības, salīdzinot ar laika periodu no 2004.-2009.gadam, ir robežās no iedzīvotāju skaita pieauguma par 2,9% Baldones novadā līdz iedzīvotāju skaita samazinājumam par 1,4% Lielvārdes novadā. Savukārt starp lauknovadiem iedzīvotāju skaita izmaiņas rādītājs ir robežās no iedzīvotāja skaita pieauguma par 2,4% Ērgļu novadā līdz samazinājumam par 11,6% Garkalnes novadā.

2. Horizontālo prioritāšu uzraudzība

2.1. Teritoriju līdzsvarota attīstība

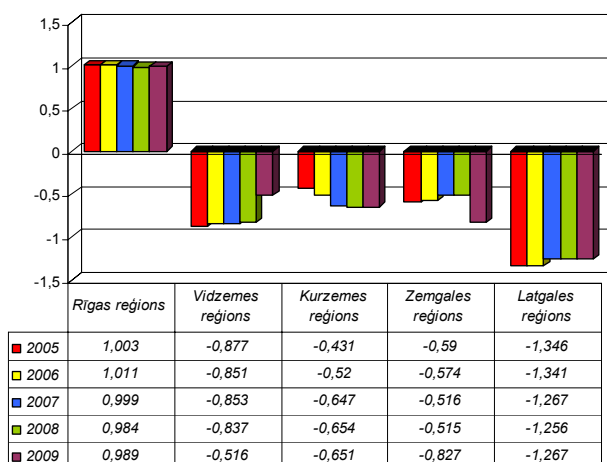
Valsts stratēģiskais ietvardokuments 2007.-2013.gada periodam nosaka, ka horizontālās prioritātes „Teritoriju līdzsvarota attīstība” uzraudzībai tiek izmantots šāds uzraudzības rādītājs – reģionu teritorijas attīstības gada indekss (bāzes vērtība 2005.gadā: Rīgas reģions – 1,003, Vidzemes reģions -0,877, Kurzemes reģions -0,431, Zemgales reģions -0,59, Latgales reģions -1,346).

Teritorijas attīstības gada indekss parāda teritoriju atpaliekošu vai apsteidzošu attīstību no vidējā valsts sociālekonomiskās attīstības līmeņa attiecīgajā gadā (vidējais valsts sociālekonomiskās attīstības līmenis vienmēr ir vienāds ar 0). Rezultātā teritorijas attīstības indekss ir strukturāls rādītājs, kas parāda, kuras teritorijas atrodas virs vidējā valsts attīstības līmeņa un kuras zem, t.sk. parādot, cik liela ir šo teritoriju attīstības novirze no vidējā valsts līmeņa (var svārstīties no +3 līdz -3). Tātad teritorijas attīstības gada indeksa vērtības pašas par sevi neraksturo attīstības tempa pieaugumu vai samazinājumu, salīdzinot ar iepriekšējo gadu vai citiem fiksētiem periodiem. Līdz ar to teritorijas attīstības gada indeksa vērtības visām teritorijām attiecīgajos gados nekad nevar būt pozitīvas, bet tikai tuvināties vidējam rādītājam, koncentrējoties ap nulles vienību.

Reģionu vidū vienīgi Rīgas reģionam raksturīgas pozitīvas attīstības gada indeksa vērtības, kamēr pārējo reģionu teritorijas attīstību raksturo dažāda lieluma negatīvas vērtības. Tas izskaidrojams ar Rīgas reģiona pārākumu uz citu reģionu sociālekonomiskās attīstības fona: Rīgas reģions stabili turas virs valsts vidējā attīstības līmeņa, tāpēc Rīgas reģionā attīstības indeksa vērtības izmaiņas notiek pozitīvo indeksu apgabalā. 2005.gadā Rīgas reģiona attīstības indekss bija 1,003, 2006.gadā tas salīdzinājumā ar 2005.gadu bija pieaudzis par 0,008 vienībām un sasniedza 1,011, savukārt 2009.gadā attīstības indeksa rādītājs jau bija zemāks nekā 2005.gadā (0,989). Tātad 2009.gadā, salīdzinot 2005.gadu, Rīgas sociālekonomiskās attīstības līmeņa novirze no valsts vidējā rādītāja ir samazinājusies.

2009.gadā otrs augstākais teritorijas attīstības indekss bija Vidzemes reģionam (-0,516), tam sekoja Kurzemes reģions (-0,651) un Zemgales reģions (-0,827), savukārt zemākais teritorijas attīstības indekss bija Latgales reģionam (-1,267).

Līdz ar to, apskatot teritorijas attīstības indeksa vērtības periodā no 2005.-2009.gadam (sk. 4.attēlu), var secināt, ka būtiskas izmaiņas teritoriju līdzsvarotas attīstības virzienā nav notikušas, proti, izņemot Rīgas reģionu, visu pārējo reģionu indeksa vērtības ir negatīvas, tātad šīs teritorijas ir zem vidējā valsts sociālekonomiskās attīstības līmeņa.

4.attēls. Reģionu teritorijas attīstības gada indekss dinamikā⁷

⁷ Iedzīvotāju skaita aprēķiniem ir izmantoti Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes dati.

Latgales reģions ir nemainīgi palicis pēdējā vietā ar novirzi no vidējā valsts līmeņa vairāk par vienu indeksa vienību, savukārt Vidzemes, Zemgales un Kurzemes reģioni gadu griezumā ir uzrādījuši sliktākus vai labākus rezultātus, taču tuvāk par 0,5 indeksa vienībām nav spējuši pietuvoties valsts vidējam līmenim. Vienīgi var atzīmēt, ka 2009.gadā Vidzemes reģionam ir būtiski uzlabojusies indeksa vērtība, salīdzinot ar iepriekšējiem periodiem, taču Zemgales reģionam būtiski pasliktinājusies.

2.2. Rīgas starptautiskā konkurētspēja

Valsts stratēģiskais ietvardokuments 2007.-2013.gada periodam nosaka, ka horizontālās prioritātes „Rīgas starptautiskā konkurētspēja” uzraudzībai tiek izmantots šāds uzraudzības rādītājs – IKP uz vienu iedzīvotāju Rīgā % pret vidējo IKP uz vienu iedzīvotāju Baltijas jūras reģiona galvaspilsētās (Kopenhāgena, Stokholma, Helsinkos, Viļņa, Tallina, Rīga) (bāzes vērtība 2004.gada: 29%).

Lai gan iedzīvotāju blīvuma ziņā Rīga ievērojami atpaliek no citām Baltijas jūras reģiona metropolēm, Rīgā iedzīvotāju skaits ir salīdzinoši liels – 709 145 iedzīvotāji uz 2010.gada 1.janvāri – tajā pašā laikā Kopenhāgenā, Helsinkos, Oslo iedzīvotāju skaits ir tikai nedaudz virs 500 000, radot priekšnosacījumus Rīgas konkurētspējas attīstīšanai Baltijas jūras reģiona mērogā. Izvērtējot horizontālās prioritātes „Rīgas starptautiskā konkurētspēja” uzraudzības rādītāju – IKP uz vienu iedzīvotāju pēc pirktspējas paritātes Rīgā % pret vidējo IKP uz vienu iedzīvotāju pēc pirktspējas paritātes Baltijas jūras reģiona galvaspilsētās (Kopenhāgena, Stokholma, Helsinki, Viļņa, Tallina) – var secināt, ka Rīga ir uzrādījusi nelielu izaugsmi no 60% 2004.gadā līdz 68% 2007.gadā.

Taču jāatzīmē, ka salīdzinoša statistika pilsētu iedalījumā Eiropas mērogā ir ierobežoti pieejama – autoritatīvākais avots ir *Eurostat* pārraudzītais *Urban audit* apsekojums, taču dati šī apsekojuma ietvaros tiek ievākti periodiski un to publicēšanas laikā ir novecojuši, radot tikai vispārīgu ieskatu pilsētu attīstības tendencēs. Līdz ar to uzraudzības vajadzībām tika izmantota statistika par tiem NUTS 3 reģioniem, kuros iekļaujas Baltijas jūras reģiona galvaspilsētas, šādā iedalījumā statistiku *Eurostat* nodrošina katru gadu un šis ir optimāls tuvināts vērtējums.

1.tabula

IKP uz vienu iedzīvotāju pēc PPS, % pret vidējo IKP uz vienu iedzīvotāju pēc PPS Baltijas jūras reģionā

Galvaspilsēta	NUTS 3 reģions	2004		2007	
		IKP uz vienu iedz. pēc PPS eiro	IKP uz vienu iedz., % no Baltijas reģiona galvaspilsētu vidējā	IKP uz vienu iedz. pēc PPS eiro	IKP uz vienu iedz., % no Baltijas reģiona galvaspilsētu vidējā
Kopenhāgena	Byen København	41100	137	42600	121
Tallina	Põhja-Eesti	19200	64	26300	75
Rīga ⁸	Riga	18100	60	23900	68
Viļņa	Vilniaus (Apskritis)	16000	53	23100	66
Helsinki	Uusimaa	34300	114	40300	114
Stokholma	Stockholms län	37200	124	41000	116
	Pavisam	29952		35204	

Avots: Eurostat dati, RAPLM aprēķins

⁸ Vienīgā galvaspilsēta, kuras robežas sakrīt ar NUTS 3 reģionu robežām.

3. ES fondu ieguldījumi Latvijas teritorijās

3.1. Metodoloģija

Kā ES fondu ieguldījumi šajā ziņojumā apskatīti līdz 2010.gada 1.martam veiktie maksājumi⁹ projektu īstenotājiem, ar kuriem līgumi par projektu īstenošanu noslēgti līdz 2009.gada 31.decembrim. Šāds rādītājs teritorijas attīstības kontekstā ir būtiskāks par apstiprināto projektu vai noslēgto līgumu kopsummām, jo sniedz informāciju par finansējumu, kas apskatītājā periodā faktiski nonācis konkrētās teritorijās.

Vienlaikus jāņem vērā, ka līdz 2010.gada 31.janvārim finansējuma saņēmējiem ir izmaksāti tikai 15,2%¹⁰ ES fondu finansējuma, no kuriem ziņojumā apskatīta nedaudz mazāk kā puse ieguldījumu aktivitātēs ar reģionāla un vietēja līmeņa ietekmi. **Līdz ar to ziņojumā konstatētie fakti un sakarības ļauj izdarīt tikai vispārējus secinājumus par sākotnējo ievirzi finansējuma piesaistē.**

Nemot vērā, ka pašlaik vēl nav izstrādāta metodoloģiskā pieeja jeb rīks ES fondu ietekmes uz Latvijas reģionālo attīstību novērtēšanai, **ziņojuma ietvaros ES fondu ieguldījumu vērtējums tiek veikts pēc divām atšķirīgajām metodoloģiskajām pieejām.**

Vienā gadījumā, lai sniegtu objektīvu informāciju par ES fondu ieguldījumiem Latvijas teritorijās – reģionos un vietējās pašvaldībās – ES fondu aktivitātes/ apakšaktivitātes (turpmāk 3.1.sadaļā – aktivitātes) tika sadalītās pēc to ietekmes mēroga aktivitātēs ar nacionāla, reģionāla un vietēja līmeņa ietekmi (sk. 1.pielikumu).

Lai noteiktu aktivitāšu sadalījumu pa kategorijām, galvenokārt tika vērtēts aktivitātes ieviešanas nosacījumos paredzēto un faktisko finansējuma saņēmēju darbības mērogs, ievērojot, ka reģionālai attīstībai ir būtiski tikai tādi ieguldījumi, kam ir reģionāls un / vai vietējs mērogs. Vienlaikus tika ņemti vērā arī tādi aspekti kā darbības programmu papildinājumos noteikto aktivitātes īstenošanas rezultātu teritoriālais mērogs un apstiprinātajos projektu pieteikumos norādītā projekta īstenošanas teritorija.

ES fondu vadības informācijas sistēmā pieejamā informācija ievērojami sašaurināja reģionālā un vietējā līmenī analizējamo aktivitāšu skaitu (galvenokārt darbības programmās „Cilvēkresursi un nodarbinātība” un „Uzņēmējdarbība un inovācijas”), jo vairākām aktivitātēm ar reģionāla un vietēja līmeņa ietekmi ir viens finansējuma saņēmējs, kas atrodas Rīgas reģionā (piemēram, Nodarbinātības valsts aģentūra atrodas Rīgas reģionā, taču tās filiāles nodrošina pakalpojumu pieejamību visā Latvijas teritorijā). Šo aktivitāšu ietekme uz teritoriju attīstību tiks detalizēti apskatīta nākamajos ziņojumos par horizontālo prioritāšu „Teritoriju līdzsvarota attīstība” un „Rīgas starptautiskā konkurētspēja” īstenošanu.

Ziņojumā apskatīti absolūtie un relatīvie (uz vienu iedzīvotāju) ES fondu ieguldījumi kopumā un darbības programmu dalījumā:

- aktivitāšu ar reģionālu un vietēja līmeņa ietekmi ieguldījumi – piecu reģionu dalījumā;
- aktivitāšu ar vietēja līmeņa ietekmi ieguldījumi – 118 vietējo pašvaldību (republikas pilsētu un novadu) dalījumā.

ES fondu ieguldījums teritorijās analizēts kontekstā ar attiecīgo teritoriju sociālekonomisko attīstību raksturojošiem rādītājiem – teritorijas attīstības ķēdes indeksu (turpmāk – TAI)¹¹,

⁹ Maksājuma pieprasījuma metrika „MP veiktais maksājums, LVL” ES fondu vadības informācijas sistēmā.

¹⁰ Finanšu ministrijas sagatavotā informācija par ES fondu apguves salīdzinājums starp Baltijas valstīm 2007-2013.g.. Pieejama: <http://www.esfondi.lv/page.php?id=1025>

¹¹ Parāda teritoriju atpaliekošu vai apsteidzošu attīstību no vidējā valsts sociālekonomiskās attīstības līmeņa iepriekšējā gadā. Tādā veidā tiek ievērtēts arī attīstības temps, pirmkārt, viena gada ietvaros, otrkārt, nevis katrai teritorijai atsevišķi, bet katrai teritorijai attiecībā pret iepriekšējo gadu vidējiem rādītājiem valstī. Šādi aprēķināti teritorijas attīstības ķēdes indeksi atšķirībā no teritorijas attīstības gada indeksiem reaģē uz ekonomiskās attīstības izmaiņām, proti, attīstības izaugsmes laikos vairumam teritoriju būtu attīstības indeksi ar pozitīvām

bezdarba līmeni, iekšzemes kopproduktu (reģionālā līmenī) un iedzīvotāju ienākumu nodokli uz vienu iedzīvotāju (vietējā līmenī), galvenokārt apskatot finansējuma un teritoriju sociālekonomisko attīstību raksturojošo rādītāju korelāciju¹².

Savukārt **otrā ES fondu ieguldījumu vērtēšanas pieeja**, ievērojot, ka reģionālai attīstībai ir būtiskas visas teritoriāli diferencējamas aktivitātes ar dažādu teritoriālu nozīmi, un nebūtiskas ir tās, kuras jānodrošina vienādā līmenī visās teritorijās, paredz **aktivitātes ar nacionālu, reģionālu un vietēju mērogu nodalīt no tām, kurām nav teritoriāls raksturs**¹³ (piem., 1.5.1.2. „Administratīvo šķēršļu samazināšana un publisko pakalpojumu kvalitātes uzlabošana”, 3.2.2.1.1.apakšaktivitāte „Informācijas sistēmu un elektronisko pakalpojumu attīstība” un tml.) un kurām nav iespējams identificēt ieguldījumu vietu līdz vietējam administratīvajam līmenim (piem., 3.3.1.1.aktivitāte „TEN-T autoceļu tīkla uzlabojumi”). Šajā gadījumā ES fondu ieguldījumi tiek vērtēti kontekstā ar horizontālo prioritāšu principiem (sk. 2.pielikumā), sniedzot priekšlikumus horizontālo prioritāšu īstenošanas rezultātu uzlabošanai.

Šīs pieejas priekšrocība ir tāda, ka tā atspoguļo noteiktajā teritorijā, līdz pat vietējam administratīvajam līmenim, veiktos ieguldījumus. Vienlaikus jāņem vērā, ka nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centros galvenokārt tika veikti ieguldījumi, kuru ietekmes mērogs ir reģionāls un nacionāls (piem., 2.1.2.1.2.apakšaktivitātes „Tehnoloģiju pārneses kontaktpunkti”; 3.1.5.3.2. apakšaktivitātes „Onkoloģijas slimnieku radioterapijas ārstēšanas attīstība”; 3.4.3.1.aktivitātes „Nacionālas un reģionālas nozīmes daudzfunkcionālu centru izveide”; 3.6.1.1.aktivitātes „Nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centru izaugsmes veicināšana līdzsvarotai valsts attīstībai” u.c. ietvaros).

Apkopojot vadības informācijas sistēmā pieejamos datus par ES fondu finansējumu reģionos, tika konstatēts, ka daļai projektu:

- nav norādīta projekta īstenošanas vieta (pašvaldība un reģions)¹⁴, kā rezultātā šo projektu finansējums netiek iekļauts atskaitēs par finansējuma sadalījumu teritorijās;
- kā īstenošanas vieta norādīta pašvaldība, kas pēc administratīvi teritoriālās reformas ir zaudējusi pašvaldības statusu;
- kā īstenošanas vieta norādīts neatbilstošs reģions vai arī „Visa Latvija”.

Lai novērstu iepriekš minētās nepilnības vadības informācijas sistēmas datus un turpmāk nodrošinātu korektu datu atspoguļojumu atskaitēs, aicinām atbildīgās institūcijas:

- precizēt ES fondu projektu īstenošanas teritorijas (vietējās pašvaldības un reģionus), lai nodrošinātu atbilstību Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumam un Ministru kabineta 2009.gada 5.maija noteikumiem Nr.391 „Noteikumi par plānošanas reģiona teritorijām” (izņemot Rīgas pilsētā īstenotos projektus, kam kā īstenošanas teritorija jānorāda „Rīga”, nevis „Rīgas reģions”);
- gadījumā, ja aktivitātei ir viens finansējuma saņēmējs, taču tā īstenotā projekta rezultāti attiecas uz visu Latvijas teritoriju, lūdzam kā īstenošanas vietu norādīt pašvaldību, kurā tiek veikta projekta vadība, savukārt kā īstenošanas teritoriju „Visa Latvija”.

vērtībām, taču ekonomiskās lejupslīdes gadījumos ar negatīvām vērtībām. (īpaši būtiski pašreizējā situācijā). Vairāk par ķēdes indeksu metodiku - O.Krastiņš, E.Vanags, I.Vanags, E.Valodiņš, A.Zaķe, V.Locāne „Latvijas dažādība skaitļos un vīzijās”, Rīga, Centrālā statistikas pārvalde, 2009.

¹² Apskatot reģionu līmeni, par būtisku uzskatīts un ziņojumā atspoguļots korelācijas koeficients, kas lielāks par 0,80. Apskatot republikas pilsētas, par būtisku uzskatīts un ziņojumā atspoguļots korelācijas koeficients, kas lielāks par 0,60. Apskatot novadus, par būtisku uzskatīts un ziņojumā atspoguļots korelācijas koeficients, kas lielāks par 0,24.

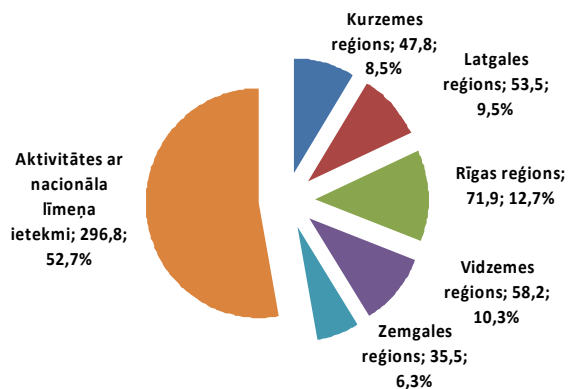
¹³ Pieejas metodoloģijas izstrādei tika izmantota SIA „Pašvaldību konsultāciju centrs” veiktā izvērtējuma „Eiropas Savienības struktūrfondu ietekme uz reģionālo attīstību Latvijā” ietvaros pielietotā metodoloģija.

¹⁴ Projekta atribūti „pašvaldība” un „reģions” ES fondu vadības informācijas sistēmā.

3.2. ES fondu ieguldījumi reģionos

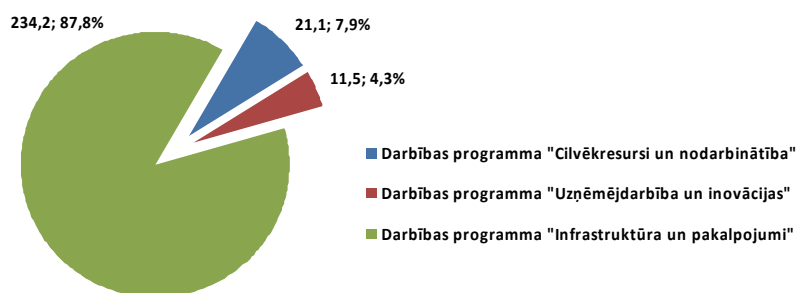
3.2.1. ES fondu finansējums reģionos

Izmaksātais ES fondu ieguldījumu apjoms sasniedz 563,7 milj. latu, no kuriem gandrīz pusi (266,8 milj. latu jeb 47,3%) veido aktivitāšu ar reģionāla un vietēja līmeņa ietekmi finansējums (sk. 5.attēlu).

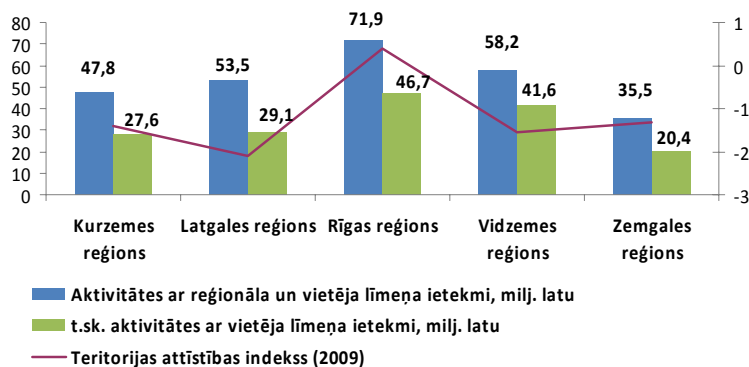
5. attēls. ES fondu ieguldījumi, milj. latu un %

Ievērojamu īpatsvaru (87,7%) ziņojumā apskatīto ieguldījumu veido darbības programma „Infrastruktūra un pakalpojumi” (sk. 6.attēlu). Tāpēc pārējo darbības programmu finansējums apskatīts tikai reģionu, bet ne vietējo pašvaldību dalījumā.

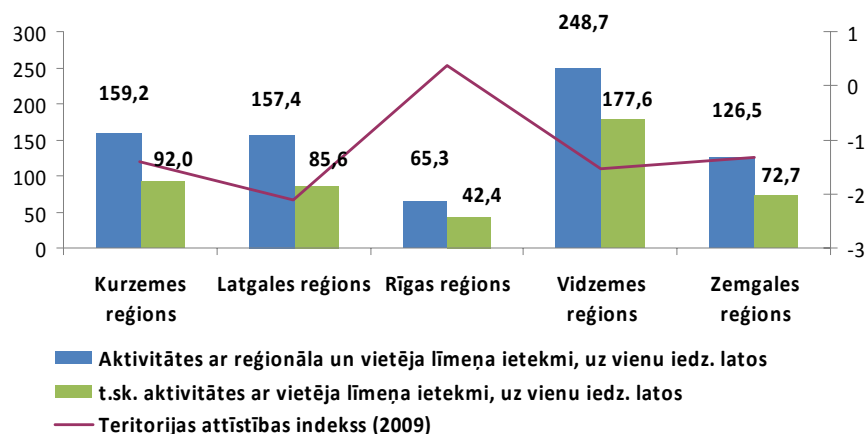
6. attēls. ES fondu aktivitāšu ar reģionāla un vietēja līmeņa ietekmi ieguldījumi pa darbības programmām, milj. latu un %

Aktivitāšu finansējums salīdzinoši vienmērīgi sadalījies pa reģioniem, vidējo līmeni (apmēram 20%) pārsniedzot Rīgas reģionam (26,9%) un mazāk par vidējo līmeni piesaistot Zemgales reģionam (13,3%). Rīgas reģiona saņemtais finansējuma apjoms ir gandrīz divas reizes lielāks par Zemgales reģiona piesaistīto (sk. 7.attēlu).

7. attēls. ES fondu aktivitāšu ar reģionāla un vietēja līmeņa ietekmi ieguldījumi reģionos

Apskatot aktivitāšu finansējumu uz vienu iedzīvotāju reģionos, redzams, ka lielāko finansējuma apjomu uz vienu iedzīvotāju piesaistījis Vidzemes reģions, savukārt mazāko – Rīgas reģions, attiecīgi reģioni ar mazāko un lielāko iedzīvotāju skaitu (sk. 8.attēlu).

8. attēls. ES fondu aktivitāšu ar reģionāla un vietēja līmeņa ietekmi ieguldījumi uz vienu iedzīvotāju reģionos

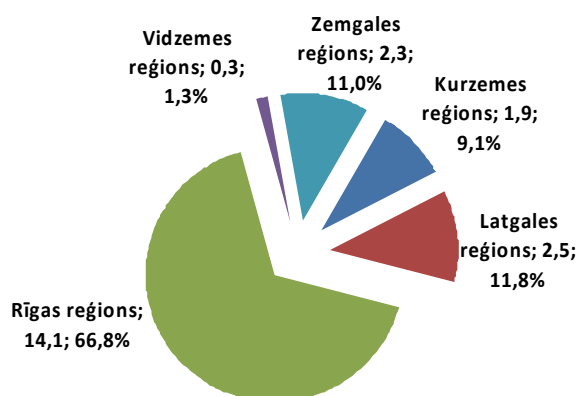
Vidējais aktivitāšu finansējums uz vienu iedzīvotāju Latvijā ir 118,4 lati, t.sk. aktivitātēm ar vietēja līmeņa ietekmi – 73,3 lati.

3.2.2. Darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” finansējums

Ziņojumā apskatītās darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” aktivitātes aptver 21,1 milj. jeb 28,7% darbības programmas izmaksātā finansējuma un 1/3 darbības programmas aktivitāšu, kurās izmaksāts finansējums.

Nolūkā veicināt cilvēkresursu attīstību un nodarbinātību reģionos darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” ietvaros tiek piemēroti dažādi teritoriāli principi, piem., kas dod papildus punktus aktivitātēm reģionos, nosakot reģionālās kvotas, paredzot iznākuma rādītājus teritoriālā iedalījumā utt.

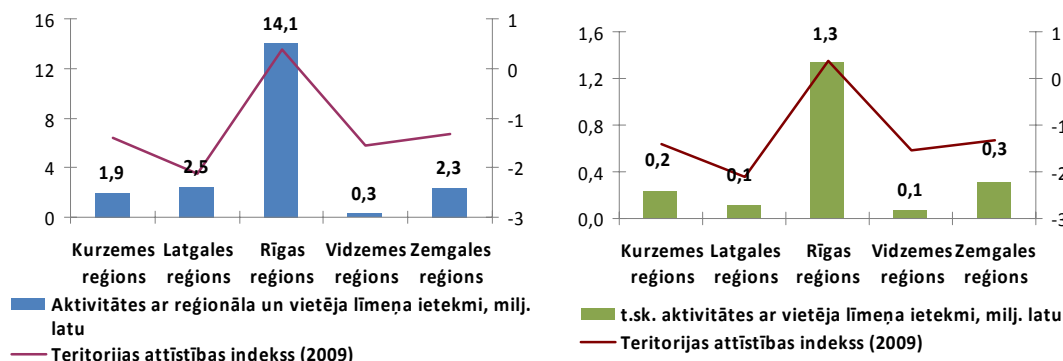
Būtisku aktivitāšu finansējuma daļu (66,8%) piesaistījis Rīgas reģions, kamēr Vidzemes reģions saņēmis tikai 1,3% finansējuma¹⁵. Starp pārējiem reģioniem aktivitāšu finansējums sadalījies līdzīgās daļās 9-12% robežās (sk. 9.attēlu).

9. attēls. ES fondu darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” ieguldījumi reģionos, milj. latu un %

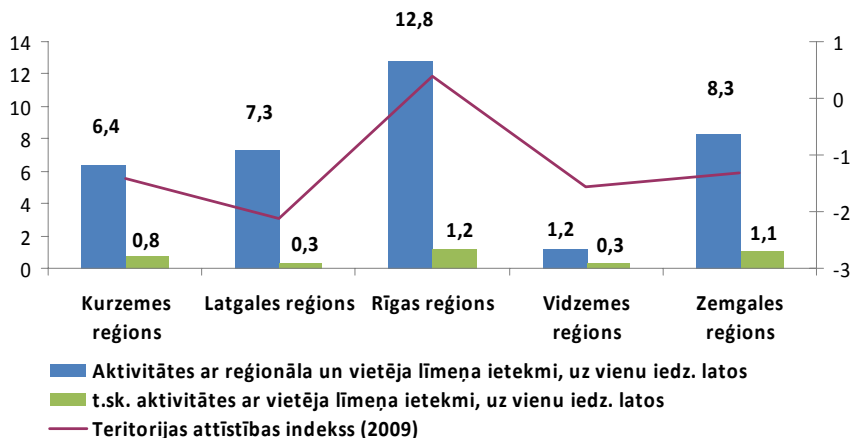
¹⁵ Vienlaikus jāņem vērā, ka ir ņemts vērā tikai izmaksātais finansējums, nevis iesniegtie projekti vai noslēgtie līgumi, kas varētu uzrādīt savādāku situāciju finansējuma piesaistē.

Darbības programmas aktivitāšu finansējuma sadalījums reģionos liecina, ka aktivitāšu ar vietēja līmeņa ietekmi finansējumu caurmērā vairāk saņēmuši augstāk attīstītie reģioni (reģioni ar augstāku teritorijas attīstības indeksu un IKP uz vienu iedzīvotāju, RKK ir 0,8-0,9), kamēr aktivitāšu ar reģionāla un vietēja līmeņa ietekmi gadījumā šāda sakarība nav izteikta (sk. 10.attēlu).

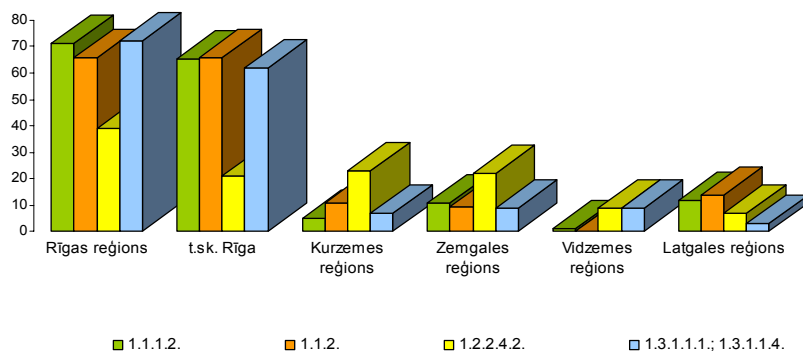
10. attēls. ES fondu darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” aktivitāšu ar reģionāla un vietēja līmeņa ietekmi ieguldījumi reģionos

Arī aktivitāšu finansējuma uz vienu iedzīvotāju salīdzinājums reģionos liecina, ka visvairāk finansējuma uz vienu iedzīvotāju saņēmis Rīgas reģions, savukārt vismazāk – Vidzemes reģions (sk. 11.attēlu). Caurmērā vairāk finansējuma uz vienu iedzīvotāju aktivitātēs ar vietēja līmeņa ietekmi saņēmuši augstāk attīstītie reģioni (reģioni ar augstāku teritorijas attīstības indeksu un IKP uz vienu iedzīvotāju, RKK ir 0,8-0,9). Vidējais aktivitāšu finansējums uz vienu iedzīvotāju Latvijā ir 9,4 latī, t.sk. aktivitātēm ar vietēja līmeņa ietekmi – 0,9 latī.

11. attēls. ES fondu darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” aktivitāšu ar reģionāla un vietēja līmeņa ietekmi ieguldījumi uz vienu iedzīvotāju reģionos

Apkopotā informācija par veiktajiem ES fondu ieguldījumiem teritorijās (ES fondu ieguldījumu vērtējums pēc otrās pieejas) parāda, ka darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” 1.1.1.pasākuma „Zinātnes un pētniecības potenciāla attīstība” 1.1.1.2.aktivitātes „Cilvēkresursu piesaiste zinātnei” ietvaros (kopējais izmaksātais finansējums ir 7,98 milj. latu jeb 19,82% no kopējā aktivitātes finansējuma) ir sekojošs finansējuma sadalījums reģionos: Rīgas reģionā – 71%, t.sk. Rīgā – 92%, Kurzemes reģionā – 5%, Zemgales reģionā – 11%, Vidzemes reģionā – 1%, Latgales reģionā – 12% (sk. 12.attēlu). Finansējuma sadalījums reģionos **apliecina, ka zinātniskā un pētnieciskā darbība joprojām koncentrējas Rīgā un Rīgas reģionā. Vienlaikus ir vērojama zinātniskās un pētnieciskās darbības kapacitātes attīstība reģionos, jo īpaši šajā ziņā jāatzīmē Daugavpils, Jelgava, Ventspils un Liepāja.**

12. attēls. Darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” ES fondu aktivitāšu ieguldījumi, %

1.1.2.pasākuma „Augstākās izglītības attīstība” 1.1.2.1.1.apakšpasākuma „Atbalsts maģistra studiju programmu īstenošanai” un 1.1.2.1.2.apakšpasākuma „Atbalsts doktora studiju programmu īstenošanai” ietvaros (kopējais izmaksātais finansējums ir 9,86 milj. latu jeb 19,3% no kopējā pasākuma finansējuma) ir šāds finansējuma sadalījums reģionos: Rīgas reģionā – 65,6%, t.sk. Rīgā – 100%, Kurzemes reģionā – 11%, Zemgales reģionā – 9,38%, Vidzemes reģionā – 0,22%, Latgales reģionā – 13,8%.

Ievērojot, ka 1.1.2.pasākuma atbalsts ir paredzēts jau esošām augstākās izglītības programmām (nevis jaunu programmu veidošanai) un Rīgas reģionā to skaits ir vislielākais, piesaistītā finansējuma sadalījumu nosaka šo programmu skaits reģionos. Savukārt pielietotie teritoriāli principi tikai nodrošina to, ka reģionu augstākās izglītības iestādes saņem finansējumu, bet tie nav un nevar būt mērķēti uz finansējuma sadalījuma proporciju starp reģioniem izmainīšanu.

1.2.2.pasākuma „Mūzikas izglītības attīstība un izglītībā iesaistīto institūciju rīcības spējas un sadarbības uzlabošana” 1.2.2.4.2.apakšaktivitātes „Atbalsta pasākumu īstenošana jauniešu sociālās atstumtības riska mazināšanai un jauniešu ar funkcionālajiem traucējumiem integrācijai izglītībā” ietvaros (kopējais izmaksātais finansējums ir 0,5 milj. latu jeb 8,56% no kopējā apakšaktivitātes finansējuma) ir šāds finansējuma sadalījums reģionos: Rīgas reģionā – 39%, t.sk. Rīgā – 54%, Kurzemes reģionā – 23%, Zemgales reģionā – 22%, Vidzemes reģionā – 9%, Latgales reģionā – 7%. Mācību atbalsta nodrošināšana un darba un sadzīves prasmju apguves veicināšana sociālās atstumtības riskam pakļautajiem jauniešiem tika regulēta, balstoties uz reģionu iedzīvotāju skaitu, izglītības iestāžu skaitu, esošo un plānoto audzēkņu skaitu, pastiprinot sasaisti ar darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” veiktajiem ieguldījumiem izglītības jomā.

1.3.1.1.1.apakšaktivitātes „Atbalsts nodarbināto apmācībā komersantu konkurētspējas veicināšanai – atbalsts partnerībās organizētām apmācībām” un 1.3.1.1.4.apakšaktivitātes „Atbalsts nodarbināto apmācībā komersantu konkurētspējas veicināšanai – atbalsts komersantu individuāli organizētām apmācībām” ietvaros (kopējais izmaksātais finansējums ir 3,4 milj. latu jeb 6,54% no kopējā apakšaktivitātes finansējuma) ir šāds finansējuma sadalījums reģionos: Rīgas reģionā – 72%, t.sk. Rīgā – 86%, Kurzemes reģionā – 7%, Zemgales reģionā – 9%, Vidzemes reģionā – 9%, Latgales reģionā – 3%. Vadības informācijas sistēmā pieejamā informācija liecina, ka aptuveni 4,08% no izmaksātā finansējuma ir piesaistījuši īpaši atbalstāmajās teritorijās reģistrētie komersanti.

1.3.1.1.4.apakšaktivitātes ietvaros tika paredzēts kvalitātes vērtēšanas kritērijs – projektu īsteno īpaši atbalstāmajā teritorijā, tajā pašā laikā **lielākā ieguldījumu masa koncentrējas**

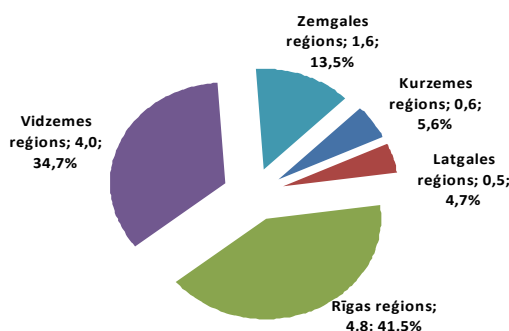
Rīgas reģionā, kur ir vismazākais īpaši atbalstāmo teritoriju īpatsvars¹⁶, toties vislielākā uzņēmējdarbības aktivitāte¹⁷ un uzņēmējdarbības attīstībai labvēlīgāka vide gan darbaspēka, gan infrastruktūras ziņā.

Nākamajos ziņojumos par horizontālo prioritāšu „Teritoriju līdzsvarota attīstība” un „Rīgas starptautiskā konkurētspēja” uzraudzību būtu jāapskata arī to aktivitāšu, kam ir viens finansējuma saņēmējs, taču īstenotās darbības sniedz būtisku ieguldījumu reģionālas un vietējās attīstības veicināšanā (galvenokārt nodarbinātības veicināšanas aktivitātes), finansējuma sadalījums reģionos un pašvaldībās.

3.2.3. Darbības programmas „Uzņēmējdarbība un inovācijas” finansējums

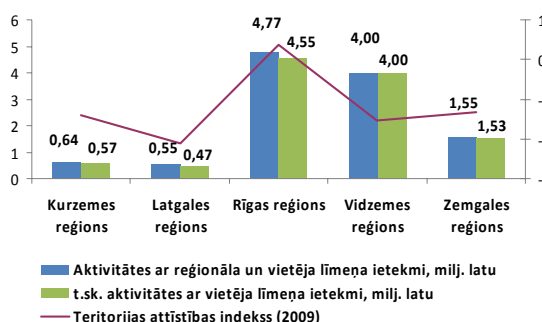
Ziņojumā apskatītās darbības programmas „Uzņēmējdarbība un inovācijas” aktivitātes aptver tikai 11,5 milj. jeb 6,2% darbības programmas ietvaros izmaksātā finansējuma un nedaudz mazāk par 1/2 darbības programmas aktivitāšu, kurās izmaksāts finansējums.

Uzņēmējdarbību un inovācijas veicinošu aktivitāšu ietvaros pieejamais atbalsts lielākoties nav teritoriāli mērķtiecīgs. Tikai atsevišķos gadījumos atbalsts tiek teritoriāli diferencēts, paredzot specifiskās aktivitātes un / vai kvalitātes vērtēšanas kritērijus, kas dod papildus punktus vājāk attīstītajās teritorijās īstenotajiem projektiem.

13. attēls. ES fondu darbības programmas „Uzņēmējdarbība un inovācijas” ieguldījumi reģionos, milj. latu

Apskatīto aktivitāšu ietvaros ievērojamu finansējuma daļu piesaistījuši Rīgas un Vidzemes reģioni, (41,5% un 34,7%), kamēr Kurzemes un Latgales reģioni saņēmuši 5,6% un 4,7% finansējuma. Zemgales reģionam izmaksāti 13,5% aktivitāšu finansējuma (sk. 13. un 14.attēlu).

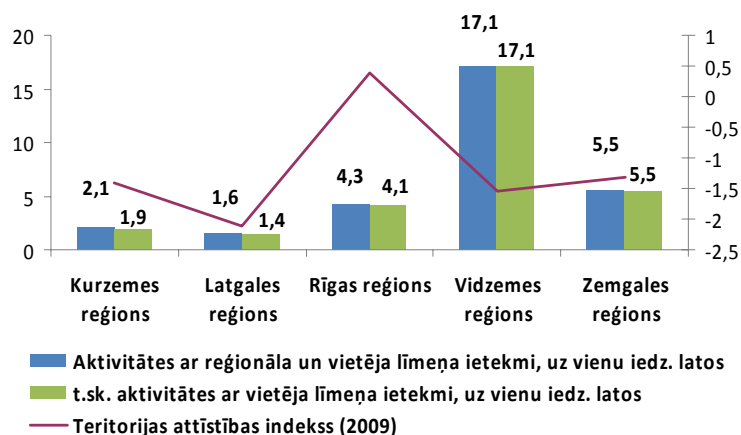

14. attēls. ES fondu darbības programmas „Uzņēmējdarbība un inovācijas” aktivitāšu ar reģionāla un vietēja līmeņa ietekmi ieguldījumi reģionos

¹⁶ Rīgas reģiona īpaši atbalstāmo teritoriju 2007.-2009.gadu periodam iedzīvotāju skaits procentos no iedzīvotāju kopskaitā valstī sastādīja 1,6%.

¹⁷ Rīgas reģionā 2008.gadā bija 68,4 procenti no komersantu un komercsabiedrību kopskaita valstī, Kurzemes reģionā 9,5 procenti, Latgales reģionā un Zemgales reģionā 7,6 procenti, Vidzemes reģionā 6,9 procenti.

Savukārt aktivitāšu finansējuma uz vienu iedzīvotāju salīdzinājums reģionos liecina, ka ievērojami vairāk kā citos reģionos finansējumu uz vienu iedzīvotāju saņēmis Vidzemes reģions (sk. 15.attēlu). Vidējais aktivitāšu finansējums uz vienu iedzīvotāju Latvijā ir 5,1 lats, t.sk. aktivitātēm ar vietēja līmeņa ietekmi – 4,9 lati.

15. attēls. ES fondu darbības programmas „Uzņēmējdarbība un inovācijas” aktivitāšu ar reģionāla un vietēja līmeņa ietekmi ieguldījumi uz vienu iedzīvotāju reģionos

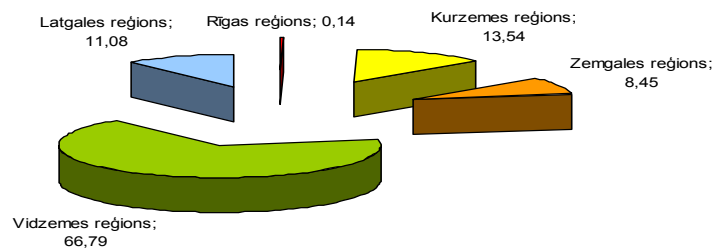
Apkopotā informācija par veiktajiem ES fondu ieguldījumiem teritorijās (ES fondu ieguldījumu vērtējums pēc otrās pieejas) parāda, ka 2.1.2.1.2.apakšaktivitātes „Tehnoloģiju pārneses kontaktpunkti” ietvaros (kopējais izmaksātais finansējums ir 0,39 milj. latu jeb 15,6% no kopējā apakšaktivitātes finansējuma) **tehnoloģiju pārneses kontaktpunktu izveide un darbība augstskolās un valsts zinātnes institūtos** tika atbalstīta **Rīgā (57,6%), Daugavpilī, Ventspilī, Jelgavā un Rēzeknē**.

2.1.2.2.aktivitātes „Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde” ietvaros (kopējais izmaksātais finansējums ir 6,5 milj. latu jeb 4,9% no kopējā aktivitātes finansējuma) pieejamo atbalstu jaunu vai nozīmīgi uzlabotu produktu vai tehnoloģiju izstrādei lielākoties, t.i., **aptuveni 61%** no izmaksātā finansējuma, **piesaistīja Rīgas reģiona pašvaldībās reģistrētie komersanti**. Šādu finansējuma **sadalījumu lielā mērā nosaka uzņēmējdarbības aktivitāte reģionos** - Rīgas reģionā 2008.gadā darbojas 68,4 procenti no komersantu un komercsabiedrību kopskaita valstī.

Līdzīga situācija vērojama 2.3.1.1.1.apakšaktivitātes „Ārējo tirgu apgūšana – ārējais mārketing” ietvaros (kopējais izmaksātais finansējums ir 0,7 milj. latu jeb 2,9% no kopējā apakšaktivitātes finansējuma), kur **aptuveni 81% no izmaksātā finansējuma** ar ieviešanu ārvalstu tirgos saistīto aktivitāšu īstenošanai piesaistīja **Rīgas reģiona pašvaldībās reģistrētie saimnieciskās darbības veicēji un biedrības**. Īpaši atbalstāmajās teritorijās reģistrēto komersantu iekļaušanai starptautiskajās piegāžu ķēdēs apakšaktivitātes ietvaros ir paredzēts kvalitātes vērtēšanas kritērijs, kas dod papildus punktus projektam, ko plānots īstenot vietā¹⁸, kas ir īpaši atbalstāmā teritorija. Vadības informācijas sistēmā pieejamā informācija neļauj izdarīt secinājumus par īpaši atbalstāmajās teritorijās reģistrēto komersantu aktivitāti šīs apakšaktivitātes ietvaros. Nākamo ziņojumu par horizontālo prioritāšu sagatavošanas gaitā datu iegūšanai būtu jāveic konsultācijas ar atbildīgo un sadarbības iestādi.

¹⁸ Par projekta īstenošanas vietu uzskata vietu, kurā projekta iesniedzējs ražo savu produkciju vai sniedz pakalpojumus.

Mērķtiecīgai ekonomiskās aktivitātes stimulēšanai īpaši atbalstāmajās teritorijās¹⁹, sniedzot atbalstu mikro, mazajiem un vidējiem komersantiem, kuri plāno īstenot projektu īpaši atbalstāmajā teritorijā, tika īstenota 2.3.2.2.aktivitāte „Atbalsts ieguldījumiem mikro, maziem un vidējiem komersantiem īpaši atbalstāmajās teritorijās” (kopējais izmaksātais finansējums ir 3,9 milj. latu jeb 9% no kopējā aktivitātes finansējuma), kuras ietvaros ir sekojošs uz 2010.gada 1.martu izmaksātā finansējuma sadalījums: Rīgas reģionā – 0,14%, **Kurzemes reģionā** – 13,54%, Zemgales reģionā – 8,45%, **Vidzemes reģionā** – 66,79%, Latgales reģionā – 11,08% (sk. 16.attēlu). Jānorāda, ka 2.3.2.2.aktivitātes ieguldījumi ir būtiski vietējās uzņēmējdarbības veicināšanai, vienlaikus **ieguldījumi nesniedz kompleksu atbalstu teritoriju attīstībai, jo atbalsts ir orientēts tikai uz komersantiem.**

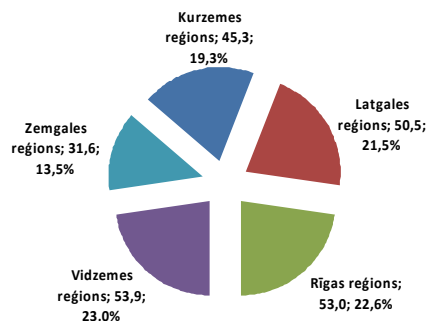
16. attēls. 2.3.2.2.aktivitātes „Atbalsts ieguldījumiem mikro, maziem un vidējiem komersantiem īpaši atbalstāmajās teritorijās” ieguldījumi reģionos, %

Nākamajos ziņojumos par horizontālo prioritāšu „Teritoriju līdzsvarota attīstība” un „Rīgas starptautiskā konkurētspēja” īstenošanu būtu jāapskata arī to aktivitāšu, kam ir viens finansējuma saņēmējs, taču īstenošanās darbības sniedz būtisku ieguldījumu reģionālas un vietējās attīstības veicināšanā (finansu instrumenti un biznesa inkubatori), finansējuma sadalījums reģionos un pašvaldībās.

3.2.4. Darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” finansējums

Ziņojumā apskatītās darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” aktivitātes aptver 234,2 milj. jeb 77,1% darbības programmas ietvaros izmaksātā finansējuma, kā arī 87,8% kopējā ziņojumā apskatītā aktivitāšu finansējuma.

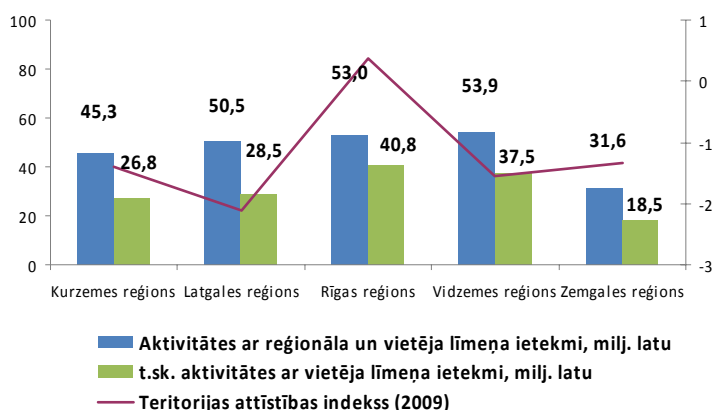
Ieguldījumu infrastruktūras un pakalpojumu attīstības līdzsvarošanai darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” ietvaros ir paredzēti teritoriāli principi, galvenokārt pakārtojot ieguldījumus attīstības centru konceptam, nosakot reģionālās kvotas utml.

17. attēls. ES fondu darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” ieguldījumi reģionos, milj. latu un %

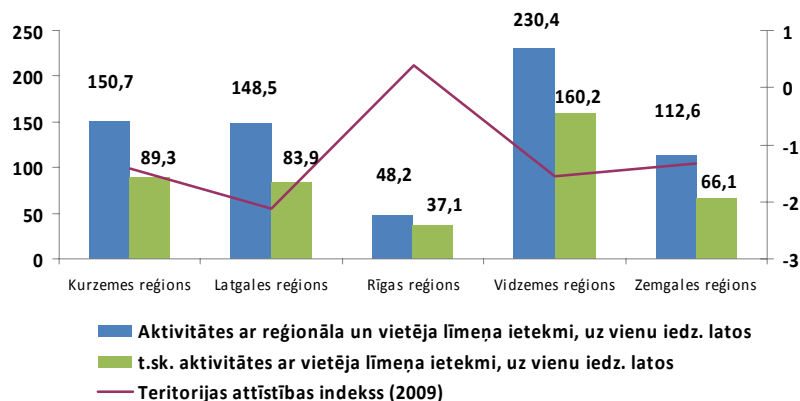
¹⁹ Īpaši atbalstāmā teritorija ir teritorija, kurā ilgstoši saglabājas negatīvas ekonomiskās un sociālās attīstības tendences vai viena no šīm tendencēm un kurai ir piešķirts īpaši atbalstāmās teritorijas statuss Ministru kabineta noteiktajā kārtībā.

Apskatīto aktivitāšu ietvaros izmaksātais finansējums sadalījies visai līdzīgās daļās 19-23% robežās. Izņēmums ir Zemgales reģions, kas saņēmis tikai 13,5% finansējuma (sk. 17. un 18.attēlu).

18. attēls. ES fondu darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” aktivitāšu ar reģionāla un vietēja līmeņa ietekmi ieguldījumi reģionos

Turpretī finansējuma uz vienu iedzīvotāju salīdzinājums liecina, ka lielāko finansējuma apjomu uz vienu iedzīvotāju piesaistījis Vidzemes reģions, savukārt mazāko – Rīgas reģions, attiecīgi reģioni ar mazāko un lielāko iedzīvotāju skaitu (sk.19.attēlu). Vidējais aktivitāšu finansējums uz vienu iedzīvotāju Latvijā ir 103,9 lati, t.sk. aktivitātēm ar vietēja līmeņa ietekmi – 67,5 lati.

19. attēls. ES fondu darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” aktivitāšu ar reģionāla un vietēja līmeņa ietekmi ieguldījumi uz vienu iedzīvotāju reģionos

Jānorāda, ka darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” lielā mērā finansējums tiek teritoriāli diferencēts, pakārtojot to attīstības centru konceptam, līdz ar to ES fondu veiktie ieguldījumi tiks izvērtēti caur attīstības centru skatījumu.

Apkopotā informācija par darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” veiktajiem ES fondu ieguldījumiem teritorijās teritoriālo aktivitāšu ietvaros liecina, ka aptuveni 64% no izmaksātā finansējuma piesaistīja republikas pilsētas un novadi, kuru attīstības centri ir nacionālas vai reģionālas nozīmes attīstības centri²⁰.

²⁰ 9 republikas pilsētas – Rīga, Daugavpils, Jelgava, Jēkabpils, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Valmiera, Ventspils. Novadi, kuru attīstības centri ir nacionālas vai reģionālas nozīmes attīstības centrs, - Kuldīgas, Ventspils, Talsu, Saldus, Dobeles, Bauskas, Jelgavas, Ogres, Siguldas, Limbažu, Cēsu, Smiltenes, Alūksnes, Valkas, Gulbenes, Rēzeknes, Daugavpils, Krāslavas, Preiļu, Jēkabpils, Aizkraukles, Līvānu, Madonas, Ludzas novads. Nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centri noteikti Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas 2030.gadam projektā (atbalstīts Ministru kabineta š.g. 10.marta sēdē).

3.1.3.pasākuma „Izglītības infrastruktūra vispārējo prasmju nodrošināšanai” ietvaros (kopējais izmaksātais finansējums ir 9,9 milj. latu jeb 32,3% no kopējā pasākuma aktivitāšu finansējuma) 65% no izmaksātā finansējuma piesaistīja republikas pilsētas un novadi, kuru attīstības centri ir nacionālas vai reģionālas nozīmes attīstības centri.

3.1.4.pasākuma „Nodarbinātības un sociālo pakalpojumu infrastruktūra” ietvaros (kopējais izmaksātais finansējums ir 14,6 milj. latu jeb 39,6% no kopējā aktivitātes finansējuma) 98% no izmaksātā finansējuma piesaistīja republikas pilsētas un novadi, kuru attīstības centri ir nacionālas vai reģionālas nozīmes attīstības centri, t.sk.

- 3.1.4.3.aktivitātes „Pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūras attīstība nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centros” ietvaros (kopējais izmaksātais finansējums ir 13,3 milj. latu jeb 53,6% no kopējā aktivitātes finansējuma), kur teritoriju līdzsvarotai attīstībai tika noteiktas reģionu kvotas, balstoties uz iedzīvotāju skaitu, bērnu skaitu rindā uz vietām pirmsskolas izglītības iestādēs, bērnu skaitu pirmsskolas vecumā un vietu skaitu pirmsskolas izglītības iestādēs, ir šāds uz 2010.gada 1.martu izmaksātā finansējuma sadalījums reģionos: Rīgas reģionā – 37%, Kurzemes reģionā – 22%, Zemgales reģionā – 10%, Vidzemes reģionā – 11%, Latgales reģionā – 20%;
- 3.1.4.4.aktivitātes „Atbalsts alternatīvās aprūpes pakalpojumu pieejamības attīstībai” ietvaros (kopējais izmaksātais finansējums ir 0,2 milj. latu jeb 7,8% no kopējā aktivitātes finansējuma), kur teritoriju līdzsvarotai attīstībai tika paredzētas reģionu kvotas, balstoties uz iedzīvotāju skaitu, dienas aprūpes centru skaitu, bērnu skaitu pirmsskolas vecumā un personu ar invaliditāti skatu, izmaksātā finansējuma sadalījums reģionos ir šāds: Rīgas reģionā – 14%, Kurzemes reģionā – 23%, Zemgales reģionā – 5%, Vidzemes reģionā – 20%, Latgales reģionā – 38%. Jānorāda, kaut arī ieguldījumi tika veikti ārpus nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centriem, vienlaikus lielākoties tie tika veikti to tuvumā.

3.1.5.pasākuma „Veselības aprūpes infrastruktūra” ietvaros 87% no izmaksātā finansējuma piesaistīja republikas pilsētas un novadi, kuru attīstības centri ir nacionālas vai reģionālas nozīmes attīstības centri (kopējais pasākuma aktivitāšu ietvaros izmaksātais finansējums ir 9,86 milj. latu jeb 16% no kopējā pasākumu aktivitāšu finansējuma).

3.2.1.pasākuma „Pieejamības un transporta sistēmas attīstība” ietvaros 26% no izmaksātā finansējuma piesaistīja republikas pilsētas un novadi, kuru attīstības centri ir nacionālas vai reģionālas nozīmes attīstības centri (kopējais izmaksātais finansējums ir 9,86 milj. latu jeb 3% no kopējā aktivitātes finansējuma).

Jānorāda, ka darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” ietvaros izmaksātais finansējums (t.sk. 3.2.1.1.aktivitātes „Valsts 1.šķiras autoceļu maršrutu sakārtošana” ietvaros ir veikti maksājumi tikai divu projektu finansēšanai) transporta sistēmas attīstībai pašlaik neļauj izdarīt secinājumus par teritoriālās pieejas ievērošanu vai neievērošanu ieguldījumu īstenošanā un to ietekmi uz reģionālās mobilitātes iespējām.

Vienlaikus no reģionālās attīstības viedokļa, t.sk. perspektīvās valsts telpiskās struktūras efektīvai funkcionēšanai²¹, atbalsts prioritāri ir jākoncentrē reģionālās nozīmes ceļu tīkla attīstībai, nodrošinot arī reģionu un novadu nozīmes attīstības centru savienojamību un sasniedzamību, tādējādi vājinot uz Rīgu orientētu mobilitātes plūsmu un mazinot nomales efektu atsevišķām valsts teritorijām.

3.2.2.pasākuma „IKT infrastruktūra un pakalpojumi” (tikai 3.2.2.1.2.apakšaktivitātes) ietvaros 87% no izmaksātā finansējuma piesaistīja republikas pilsētas un novadi, kuru attīstības centri

²¹ Noteikta Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā 2030, atbalstīta Ministru kabineta š.g. 16.marta sēdē.

ir nacionālas vai reģionālas nozīmes attīstības centri (kopējais izmaksātais finansējums ir 2 milj. latu jeb 20% no kopējā aktivitātes finansējuma);

3.3.1.pasākuma „Liela mēroga transporta infrastruktūras uzlabojumi un attīstība” ietvaros 42%²² no izmaksātā finansējuma piesaistīja republikas pilsētas un novadi, kuru attīstības centri ir nacionālas vai reģionālas nozīmes attīstības centri (kopējais izmaksātais finansējums ir 16 milj. latu jeb 5,8% no kopējā aktivitāšu finansējuma). Veiktie maksājumi paredzēti Liepājas ostas padziļināšanai, Daugavpils autotransporta mezgla būvniecībai, kā arī otrā sliežu ceļa būvniecībai Skrīveri-Krustpils.

3.4.1.pasākuma „Vide” ietvaros 48% no izmaksātā finansējuma piesaistīja republikas pilsētas un novadi, kuru attīstības centri ir nacionālas vai reģionālas nozīmes attīstības centri (kopējais 3.4.1.1.aktivitātes izmaksātais finansējums ir 2,7milj. latu jeb 2,3% no kopējā aktivitātes finansējuma), ievērojot, ka ūdenssaimniecības infrastruktūras sakārtošana veikta apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu līdz 2 000.

3.4.2.pasākuma „Tūrisms” ietvaros 100% no izmaksātā finansējuma piesaistīja republikas pilsētas un novadi, kuru attīstības centri ir nacionālas vai reģionālas nozīmes attīstības centri (kopējais izmaksātais finansējums ir 2,2 milj. latu jeb 12% no kopējā 3.4.2.1.1. un 3.4.2.1.2.apakšaktivitāšu finansējuma), neskatoties uz to, ka 3.4.2.1.1.apakšaktivitātes „Valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļu saglabāšana, atjaunošana un infrastruktūras pielāgošana tūrisma produktu attīstībai” ir paredzēti kritēriji, kas dod priekšroku vājāk attīstītajām teritorijām²³.

3.4.3.pasākuma „Kultūrvides sociālekonomiskā ietekme” ietvaros 100% no izmaksātā finansējuma piesaistīja republikas pilsētas un novadi, kuru attīstības centri ir nacionālas vai reģionālas nozīmes attīstības centri (kopējais izmaksātais finansējums ir 1,4 milj. latu jeb 8,3% no kopējā 3.4.3.1.aktivitātes finansējuma), jo veiktie maksājumi ir paredzēti šādu projektu „Austrumlatvijas reģionālais daudzfunkcionālais centrs Rēzeknē” un „Daudzfunkcionālā centra „Vidzemes mūzikas un kultūras centrs” izveide” īstenošanai;

3.4.4.pasākuma „Mājokļu energoefektivitāte” ietvaros 80% no izmaksātā finansējuma piesaistīja republikas pilsētas un novadi, kuru attīstības centri ir nacionālas vai reģionālas nozīmes attīstības centri (kopējais izmaksātais finansējums ir 0,88 milj. latu jeb 1% no kopējā aktivitātes finansējuma);

3.5.1.pasākuma „Vides aizsardzības infrastruktūra” ietvaros 47% no izmaksātā finansējuma piesaistīja republikas pilsētas un novadi, kuru attīstības centri ir nacionālas vai reģionālas nozīmes attīstības centri (kopējais izmaksātais finansējums ir 126,5 milj. latu jeb 32,5% no kopējā 3.5.1.1., 3.5.1.2.1., 3.5.1.2.2.apakšaktivitāšu finansējuma), ievērojot, ka finansējums ūdenssaimniecību sakārtošanai tiek nodrošināts teritorijās ar cilvēku ekvivalentu lielāku par 2 000, savukārt atkritumu apsaimniekošanas sakārtošanai – atbilstoši reģionālajiem atkritumu apsaimniekošanas plāniem;

3.5.2.pasākuma „Enerģētika” ietvaros 100% no izmaksātā finansējuma piesaistīja republikas pilsētas un novadi, kuru attīstības centri ir nacionālas vai reģionālas nozīmes attīstības centri (kopējais izmaksātais finansējums ir 1,3 milj. latu jeb 1,5% no kopējā aktivitātes finansējuma), jo veiktie maksājumi ir paredzēti šādu projektu „Centralizēto siltumenerģijas

²² Aprēķinā netika ņemti 3.3.1.1.aktivitātes ietvaros veiktie maksājumi, jo ieguldījumiem nav identificējama īstenošanas vieta.

²³ Ja vairāki projektu iesniegumi kvalitātes kritēriju vērtējumā saņēmuši vienādu punktu skaitu, otrajā projektu iesniegumu atlases kārtā – priekšroku dod projekta iesniegumam ar zemāku teritorijas attīstības indeksu. Avots: Ministru kabineta 2008.gada 17.marta noteikumi Nr.187 „Noteikumi par darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.4.2.1.1.apakšaktivitāti „Valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļu saglabāšana, atjaunošana un infrastruktūras pielāgošana tūrisma produktu attīstībai””.

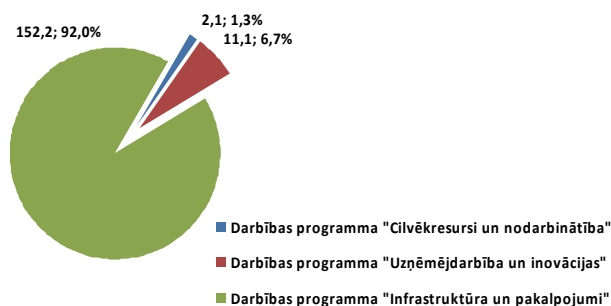
pārvades un sadales tīklu rekonstrukcija Liepājā” un „Centralizētās siltumapgādes ražošanas efektivitātes paaugstināšana Rēzeknes pilsētas Ziemeļu rajona katlu mājā” īstenošanai;

3.6.1.pasākuma „Atbalsts ilgtspējīgai pilsētvides un pilsētreģionu attīstībai” 100% no izmaksātā finansējuma piesaistīja republikas pilsētas un novadi, kuru attīstības centri ir nacionālas vai reģionālas nozīmes attīstības centri (kopējais izmaksātais finansējums ir 41,9 milj. latu jeb 20% no kopējā 3.6.1.1.aktivitātes finansējuma), jo pasākums kopumā vērsts uz ieguldījumu veikšanu nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centros, tādā veidā nodrošinot pilsētu izaugsmi, sniedzot atbalstu pilsētvides un pilsētreģionu konkurētspējas, sasniegšanai / pieejamības un pievilcības faktoru attīstībai saskaņā ar integrētām pašvaldību attīstības programmām, nodrošinot uz teritorijas attīstību virzītu pieeju pretstatā šauram nozaru skatījumam. Papildus augsti vērtējama iespēja piemērot subsidiaritātes principu pasākuma ieviešanas procesā, pašvaldībām, kas atrodas tuvāk iedzīvotājiem un vislabāk zina, kā sekmēt attiecīgās teritorijas izaugsmi, pašām nosakot savus prioritāros attīstības virzienus un īstenojamos projektus, apzinoties un samērojot gan pašvaldības intereses, gan uzņēmēju, iedzīvotāju u.c. ieinteresēto pušu vajadzības.

3.3. ES fondu ieguldījumi vietējās pašvaldībās

3.3.1. ES fondu finansējums vietējās pašvaldībās

Ziņojumā apskatīto ES fondu aktivitāšu ar vietēja līmeņa ietekmi finansējums ir 165,3 milj. latu, kas veido 29,3% no izmaksātā ES fondu ieguldījumu apjoma.

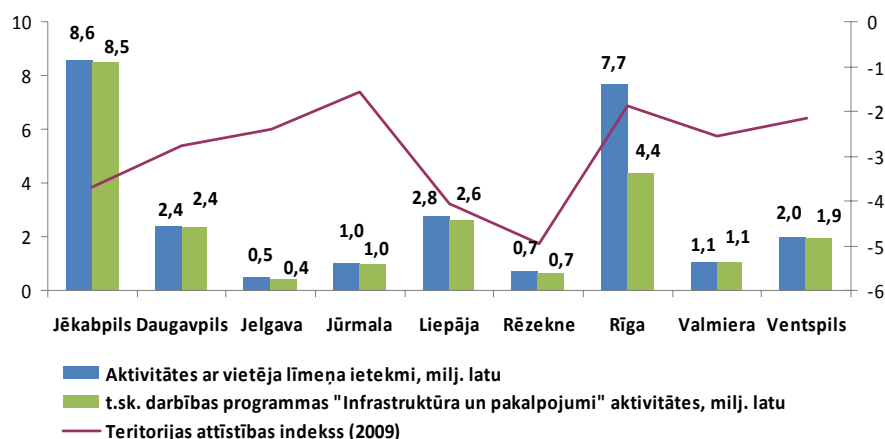

20. attēls. ES fondu aktivitāšu ar vietēja līmeņa ietekmi ieguldījumi pa darbības programmām, milj. latu un %

Ievērojamu īpatsvaru (92,0%) aktivitāšu ar vietēja līmeņa ietekmi (turpmāk 3.3.sadaļā – aktivitātes) ieguldījumu veido darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” finansējums (sk. 20.attēlu). Tāpēc vietējo pašvaldību dalījumā apskatīts tikai šīs darbības programmas finansējums.

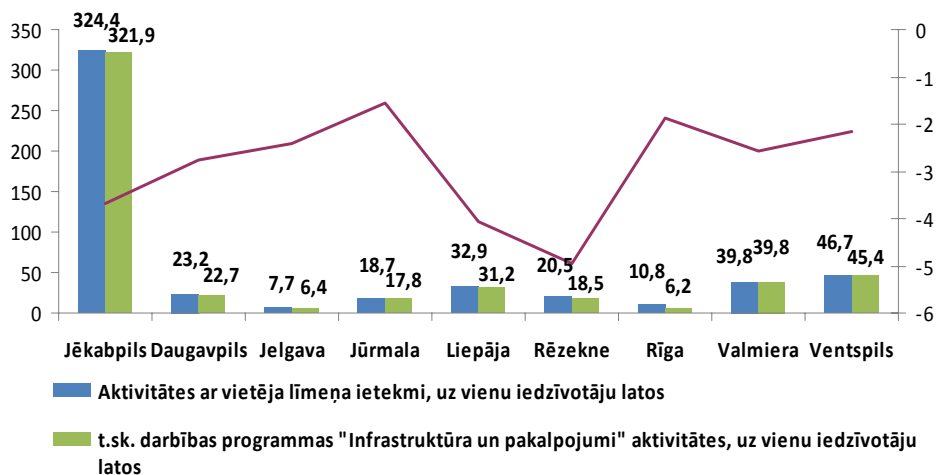
3.3.2. ES fondu ieguldījumi republikas pilsētās un novados

Aktivitāšu ieguldījumi republikas pilsētās liecina, ka vislielāko finansējuma apjomu saņēmusi Jēkabpils (8,6 milj. latu), kam seko Rīga (7,7 milj. latu). Ieguldījumi pārējās republikas pilsētās nepārsniedz 3 milj. latu. Tomēr jāatzīmē, ka 7,5 milj. jeb 87,6% no Jēkabpils piesaistītā finansējuma veido saņemtie maksājumi darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” projekta „Jēkabpils ūdenssaimniecības attīstības II kārtā” ietvaros, kamēr citas republikas pilsētas līdz šim nav saņēmušas tik lielu finansējuma apjomu viena projekta ietvaros.

21. attēls. ES fondu aktivitāšu ar vietēja līmeņa ietekmi ieguldījumi republikas pilsētās

Salīdzinot aktivitāšu ieguldījumus uz vienu iedzīvotāju, ievērojami vairāk par citām republikas pilsētām saņēmusi Jēkabpils. Savukārt Rīgas saņemtais finansējums uz vienu iedzīvotāju ierindojas ranga priekšpēdējā vietā.

22. attēls. ES fondu aktivitāšu ar vietēja līmeņa ietekmi ieguldījumi republikas pilsētās uz vienu iedzīvotāju

Salīdzinot aktivitāšu ieguldījumus republikas pilsētās un novados ar šo teritoriju attīstību raksturojošiem sociālekonomiskās attīstības rādītājiem – teritorijas attīstības indekss, IKP uz vienu iedzīvotāju (reģionos), iedzīvotāju ienākuma nodoklis uz vienu iedzīvotāju (pašvaldībās) un bezdarba līmenis – netika konstatēta vērā ņemama sakarība starp piesaistīto finansējuma apjomu un teritorijas attīstības līmeni.

3.4. Uzraudzības rādītāju izpilde teritoriālā dalījumā

Ziņojuma sagatavošanas gaitā tika apkopota informācija par aktivitāšu īstenošanas rezultātā sasniegtajiem uzraudzības rādītājiem teritoriālā dalījumā (3.pielikums), izvērtējot to izpildes progresu pret 2013.gada rādītājiem.

Apkopojot informāciju no atbildīgo institūciju sagatavotajiem pusgada ziņojumiem par ES fondu līdzfinansēto pasākumu un aktivitāšu ieviešanu un ziņojumiem par horizontālo prioritāšu īstenošanu ES fondu līdzfinansēto pasākumu un aktivitāšu ietvaros²⁴ (turpmāk 3.4.nodaļā – ziņojumi) tika konstatēts, ka no 166 rādītājiem, kas plānoti reģionālā dalījumā:

- tikai 16 rādītāji atspoguļoti reģionālā dalījumā;
- 34 rādītāji atspoguļoti par visu valsti kopumā, neievērojot reģionālo dalījumu;
- 116 rādītāju sasniegtās vērtības nav norādītas dažādus iemeslu dēļ (aktivitātes īstenošana atlikta ar Ministru kabineta lēmumu; aktivitātes īstenošanas vēl nav uzsākta; uzraudzības rādītāju progress būs vērojams nākamajos pārskata periodos u.c).

Nemot vērā iepriekš minēto, aicinām atbildīgās institūcijas ievērot Ministru kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumu Nr.174 „Eiropas Savienības fondu ieviešanas uzraudzības un izvērtēšanas kārtība” 3.pielikuma 3.punktā noteikto, ka uzraudzības rādītāju izpilde jānorāda teritoriālā griezumā (ja uzraudzības rādītāji šādā dalījumā norādīti darbības programmu papildinājumos), kā arī jāiekļauj informācija par uzraudzības rādītāju neizpildes / pārpildes iemesliem teritoriālā griezumā.

Kā labās prakses piemēri ziņojumu par horizontālo prioritāšu īstenošanu ES fondu līdzfinansēto pasākumu un aktivitāšu ietvaros sagatavošanā jāmin Labklājības ministrijas, Vides ministrijas un Ekonomikas ministrijas sagatavotie ziņojumi, savukārt kā labās prakses piemēri pusgada ziņojumiem par ES fondu līdzfinansēto pasākumu un aktivitāšu ieviešanu – Veselības ministrijas, Labklājības ministrijas un Satiksmes ministrijas sagatavotie ziņojumi.

Labklājības ministrijas ziņojumā ir sniegta analīze, piem., par 1.3.1.1.3.apakšaktivitātes „Bezdarbnieku un darba meklētāju apmācība” uzraudzības rādītāja izpildi. Līdz 2009.gada 31.decembrim apakšaktivitātes ietvaros apmācībās un neformālās izglītības pasākumos iesaistījās 30 667 personas, jeb 229 % no darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” papildinājumā plānotā uz 2009.gada beigām (13 374 personas). T.sk. Rīgas reģionā – 10 315, Kurzemes reģionā – 4 406, Vidzemes reģionā – 3 704, Latgales reģionā – 7 919, Zemgales reģionā – 4 323 personas. Kā norādīts Labklājības ministrijas ziņojumā, rādītāja izpildi veicināja tas, ka Nodarbinātības valsts aģentūras filiāles cenšas organizēt apmācības maksimālā grupas apjomā – 12 personu sastāvā, attiecīgi ir atsevišķi gadījumi, kad plānošanas procesā Nodarbinātības valsts aģentūras filiālē tika plānota apmācība, piem., 8 personu sastāvā (atbilstoši reģistrētajiem pieteikumiem uz apmācībām), bet līdz grupas komplektēšanas brīdim ir saņemti papildus pieteikumi apmācībai un tā rezultātā grupas dalībnieku skaits tiek palielināts (būtiski, ka apmācības 12 personu sastāvā gadījumā izmaksas uz 1 bezdarbnieku ir zemākas nekā grupās ar zemāku apmācāmo skaitu).

Veselības ministrijas ziņojumā ir sniegta analīze, piem., par 3.1.5.1.aktivitātes „Ambulatorās veselības aprūpes attīstība” uzraudzības rādītāja izpildi. Kā norādīts Veselības ministrijas ziņojumā, uz pārskata periodu ir pārsniegts iznākuma rādītāja „Vidējais pacientu skaits uz vienu primārās veselības aprūpes ārstu praksi” plānotais rezultāts, sasniedzot 1 599 pacientu skaitu plānoto 1 713 pacientu skaita vietā. T.sk. Rīgas reģionā – 1 729, Kurzemes reģionā – 1 691, Vidzemes reģionā – 1 679, Latgales reģionā – 1 752, Zemgales reģionā – 1 667 pacienti. Rezultāta pārsniegšanu Veselības ministrija skaidro ar efektīvu Veselības ministrijas politiku ģimenes ārstu praksi paplašināšanā. Esošā rādītāja sasniegšana uz pārskata periodu nav tieši

²⁴ Pieejami ES fondu uzraudzības komiteju e-portfelī, <http://komitejas.esfondi.lv/default.aspx>

saistīta ar 3.1.5.1.aktivitātes ieviešanas progresu un izlietoto finansējumu. Vienlaikus, ievērojot iedzīvotāju skaita samazināšanos ambulatorās veselības aprūpes jomā noteikts jauns mērķis, t.i., 1 400 pacienti uz vienu primārās veselības aprūpes ārstu praksi.

Ņemot vērā progresu, kas pašlaik sasniegts uzraudzības rādītāju izpildē, tas detalizētāk tiks apskatīts nākamajos ziņojumos par horizontālo prioritāšu „Teritoriju līdzsvarota attīstība” un „Rīgas starptautiskā konkurētspēja” uzraudzību.

4. Teritoriālās pieejas ievērošana ES fondu ieguldījumos

Līdzšinējās Latvijas reģionālās attīstības tendences **no teritoriju līdzsvarotas attīstības viedokļa** nosaka nepieciešamību ES fondu ieguldījumus novirzīt divos savstarpēji papildinošos virzienos:

- **ieguldījumu virzīšana ārpus Rīgas reģiona**, novēršot ekonomisko un sociālo aktivitāšu pārlietu koncentrāciju valsts centrā, vājinot Rīgas aglomerācijas turpmākās izplešanās tendenci un kāpinot attīstībā atpalikušo reģionu attīstības tempu;
- **uzsvars uz reģionu attīstības centru konkurētspējas celšanu un to funkcionālo saišu nostiprināšanu ar apkārtējām teritorijām.**

Atbilstoši Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas 2030.gadam uzstādījumiem (atbalstīta Ministru kabineta š.g. 16.marta sēdē) attīstības centru izaugsme ir panākama, **nacionālās un reģionālās nozīmes attīstības centru līmenī liekot uzsvāru uz tādām atbalsta aktivitātēm, kas vērstas uz teritoriju ekonomiskās konkurētspējas celšanu reģionālā un valsts mērogā** (piem., veicinot zinātnes attīstību, uz zināšanām balstītu ekonomiku, ekonomikas intelektualizāciju, tehnoloģiskās izcilības nodrošināšanu, attīstības centrus savienojošo ceļu infrastruktūras attīstību, nodarbināto kvalifikācijas celšanu utt.).

Vienlaikus, ievērojot, ka attīstības centru labvēlīgā ietekme uz apkārtējām teritorijām ir ierobežota un joprojām saglabājas ievērojams skaits pašvaldību ar zemāku izaugsmes potenciālu, atsevišķiem ES fondu ieguldījumiem jābūt vēršotiem arī uz vājāk attīstītajām teritorijām ar zemāku resursu kapacitāti izaugsmei. Vājāk attīstīto teritoriju attīstībai ir jāliek **uzsvars uz kvalitatīvas vides radīšanu dzīvošanas un rekreācijas iespējām, piekļuves iespējām pakalpojumiem un darba vietām, kā arī resursu nelauksaimnieciskai uzņēmējdarbībai aktivizēšanu** (piem., lauku tūrismam, amatniecībai, derīgo izrakteņu ieguvei, būvmateriālu ražošanai, atjaunojamo energoresursu ražošanai u.c.), tādā veidā radot priekšnosacījumus funkcionālo saišu nostiprināšanai ar attīstības centru.

No Rīgas starptautiskās konkurētspējas viedokļa atbilstoši Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas 2030.gadam uzstādījumiem ir jānodrošina Rīgas attīstības un starptautiskās konkurētspējas potenciāla pilnvērtīga izmantošana, **veicinot uz zināšanām, inovācijām un kompetenci balstītu attīstību**, iekļaujoties starptautiskajos izglītības, zinātnes tīklos un uzņēmējdarbības klāstos, kā arī **stiprinot Rīgas pārvaldes, reprezentācijas** (starptautisku organizāciju pārstāvniecības, augstākā līmeņa valsts pārvaldes institūcijas u.c.) un „vārtu” (lidosta, osta) funkcijas.

Lai arī ES fondu programmēšanas dokumentos teritoriju līdzsvarota attīstība ir izvirzīta kā viena no horizontālajām prioritātēm, **ES fondu atbalsta plānošanā un ieviešanā tomēr dominē nozariska, nevis teritoriāla pieeja** (92% no kopējā ES fondu atbalsta 2007.-2013. plānošanas periodā ir „ieprogrammēti” nozaru prioritāšu īstenošanai un tikai 8% finansējuma tiek tieši novirzīti teritoriju prioritāšu īstenošanai). Tas savukārt **ierobežo pašvaldību un reģionu iespējas īstenot savos teritorijas attīstības plānošanas dokumentos noteikto attīstības stratēģiju**, jo teritoriju attīstības vajadzības un prioritātes ir pakārtotas centralizēti izvirzītām un īstenotām nozaru prioritātēm.

Kopumā jāsecina, ka **ieguldījumu virzīšanas ārpus Rīgas reģiona pārskatā periodā nav bijusi veiksmīga**, bet šo lielā mērā nosaka tas, ka atbalsts primāri ir vērsts uz esošā izglītības un pētniecības, uzņēmējdarbības potenciāla nostiprināšanu, nevis jauna radīšanu.

Attīstības centru konkurētspējai izšķirošu priekšnosacījumu veidošanai un nostiprināšanai, kā arī funkcionālo saišu veidošanai ar pieguļošajām teritorijām ES fondu ietvaros ir paredzēta **pilsētvides prioritāte „Policentriska attīstība”**, kuras ietvaros atbalsts tiek sniegts saskaņā ar integrēto pieeju pašvaldību attīstībai, nodrošinot uz teritorijas attīstību virzītu pieeju pretstatā šauram nozaru skatījumam. Pilsētvides prioritātes ieviešanas procesā ir iespēja

piemērot subsidiaritātes principu, pašvaldībām, kas atrodas tuvāk iedzīvotājiem un vislabāk zina, kā sekmēt attiecīgās teritorijas izaugsmi, pašām nosakot savus prioritāros attīstības virzienus un īstenojamus projektus, apzinoties un samērojot gan pašvaldības intereses, gan uzņēmēju, iedzīvotāju u.c. ieinteresēto pušu vajadzības.

Jānorāda, ka **ES fondu veiktie ieguldījumi, kas nav mērķtiecīgi vērsti uz attīstības centru stiprināšanu, pārsvarā tiek piesaistīti attīstības centriem vai lielākajām pašvaldībām**, kuru attīstības centrs ir nacionālas vai reģionālas nozīmes attīstības centrs, ievērojot attīstības centru izaugsmes resursus, kā arī lielāko pašvaldību finansiālo kapacitāti. Vienlaikus, ievērojot, ka atbalsts lielākoties ir saplānots nozariski, **ir būtiski nodrošināt atbilstību teritoriju prioritātēm**, vismaz tādā veidā novēršot ieguldījumu sadrumstalotību un savstarpējo nekoordināciju gan tematiski, gan laikā.

Nākamajos ziņojumos par horizontālo prioritāšu uzraudzību tiks sniegts padziļinātāks izvērtējums par atbalsta atbilstību teritoriju prioritātēm un vajadzībām.

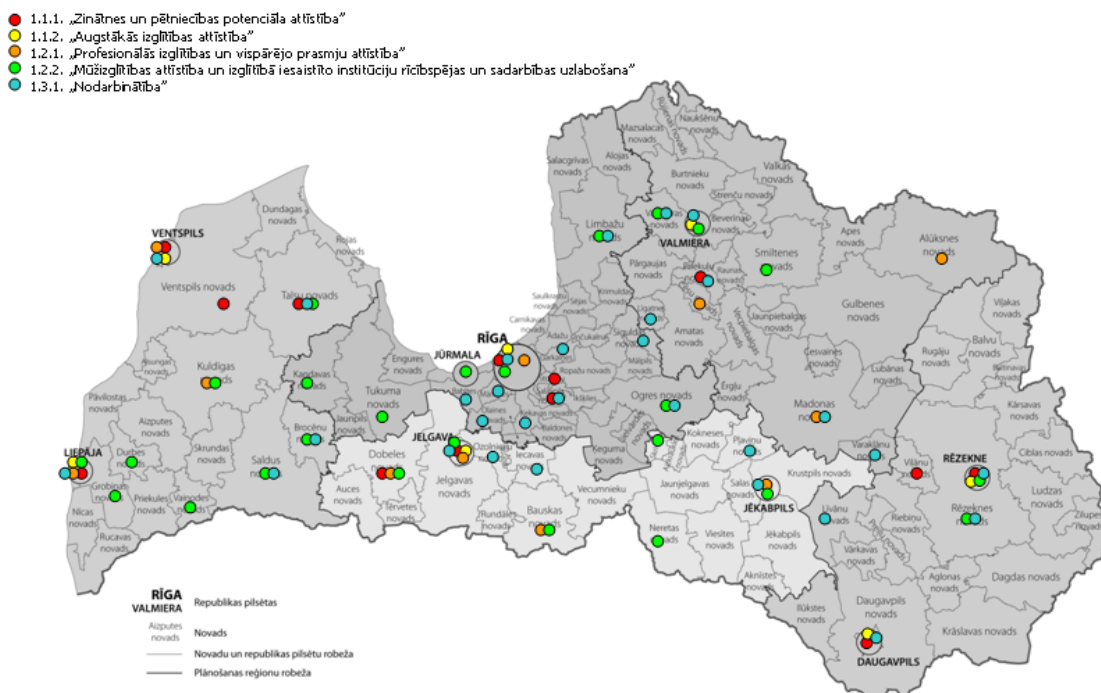
Izvērtējot ieguldījumus no Rīgas starptautiskās konkurētspējas viedokļa, jānorāda, kā pārskata periodā **tika veikti ievērojami ieguldījumi izglītības un zinātnes jomā**, kas sekmēs Rīgas starptautisko konkurētspēju. Papildus ES fondu ietvaros **ir plānoti Rīgas konkurētspējai nozīmīgie ieguldījumi transporta jomā** (piem., investīciju projekts infrastruktūras attīstībai Krievu salā ostas aktivitāšu pārcelšanai no pilsētas centra, starptautiskās lidostas „Rīga” pasažieru termināla rekonstrukcijas, paplašināšanas un jauna būvniecības projekts, investīciju projekts Rīgas transporta sistēmas sasaistei ar Via Baltica (Daugavas Ziemeļu šķērsojums ar pievadceļiem), Rīgas piepilsētas dzelzceļa pasažieru pārvadājumu sistēmas modernizācija) **un pilsētvides sakārtošanai** (piem., Rīgas degradēto teritoriju sakārtošanas projekti).

Vienlaikus ir jāatzīst, ka veiktās un plānotās investīcijas ir nepietiekamas Rīgas pilsētas attīstības līmeņa starptautiski nozīmīgam kāpumam (t.sk. 3.6.1.pasākumam pieejamā finansējuma ietvaros primāri uzsvars tiek likts uz vienu no reģionālās politikas attīstības virzieniem - teritoriju līdzsvarotu attīstību, uz Rīgas starptautisko konkurētspēju vērstai 3.6.1.2.aktivitātei „Rīgas pilsētas ilgtspējīga attīstība” atvēlot tikai 3,8% no pasākumam pieejamā ERAF finansējuma). Šajā ziņā pozitīvi ir vērtējama pilsētvides prioritātes „Policentriskā attīstība” paplašināšana, izveidojot jaunu 3.6.2.pasākumu „Komplekss atbalsts novadu pašvaldību izaugsmes sekmēšanai”, kura ietvaros atbalstu plānots sniegt Rīgas plānošanas reģiona novadu pašvaldībām (Limbažu, Ogres, Siguldas, Tukuma novadu pašvaldībām) to attīstības centru specializācijas nostiprināšanai, tādējādi sekmējot Rīgas ekonomiku papildinošās ražošanas un rekreācijas pakalpojumu attīstību un stiprinot Rīgas kā Baltijas jūras reģiona biznesa, zinātnes un kultūras centra potenciālu.

Turpmāk tiks sniegts **ES fondu ieguldījumu izvērtējums no teritoriju līdzsvarotas attīstības un Rīgas starptautiskās konkurētspējas viedokļa katras darbības programmas ietvaros**, izvērtējot ES fondu ieguldījumu reģionālo sadalījumu un atbilstību attīstības centru saturam, kā arī sniedzot priekšlikumus horizontālo prioritāšu rezultātu uzlabošanai.

4.1. Teritoriālās pieejas ievērošana darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” ietvaros

Izvērtējot darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” ieguldījumus teritorijās, jāsecina, ka lielākā ieguldījumu masa koncentrējas Rīgā un ap Rīgu, ko nosaka pašreizējais cilvēkresursu izvietojums²⁵, kā arī zinātniski pētnieciskā un izglītības aktivitāte (sk. 23.attēlu).

23. attēls. Teritoriālie ieguldījumi 1.DP „Cilvēkresursi un nodarbinātība” pasākumu ietvaros (pēc veiktajiem maksājumiem uz 01.03.2010.)

Kopumā darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” ieguldījumi, kas vērsti uz izglītības kvalitātes uzlabošanu un zinātnes attīstību, primāri koncentrējas Rīgas reģionā un Rīgā, kā arī reģionu nozīmīgākajos attīstības centros. Pie pašreizējā aktivitāšu satura ieguldījumu cilvēkresursos reģionālais raksturs ir atkarīgs no darbavietu pieejamības reģionos, izglītības piedāvājuma, kā arī zinātnes un pētniecības attīstības pakāpes. Lai mainītu ieguldījumu sadalījumu par labu pārējiem reģioniem, kas ir būtiski, jo reģionālā attīstība mūsdienās ir atkarīga no reģionu inovāciju potenciāla, ko savukārt nosaka, izglītības, zinātnes un pētniecības potenciāls un attīstības līmenis, **jāpiedāvā plašākas atbalsta iespējas jaunu mācību programmu, laboratoriju, pētniecības virzienu un sadarbības starp zinātniekiem un uzņēmējiem attīstībai**, sasaistot atbalstu ar reģiona specifiku un vajadzībām konkrēto teritoriju darba tirgū.

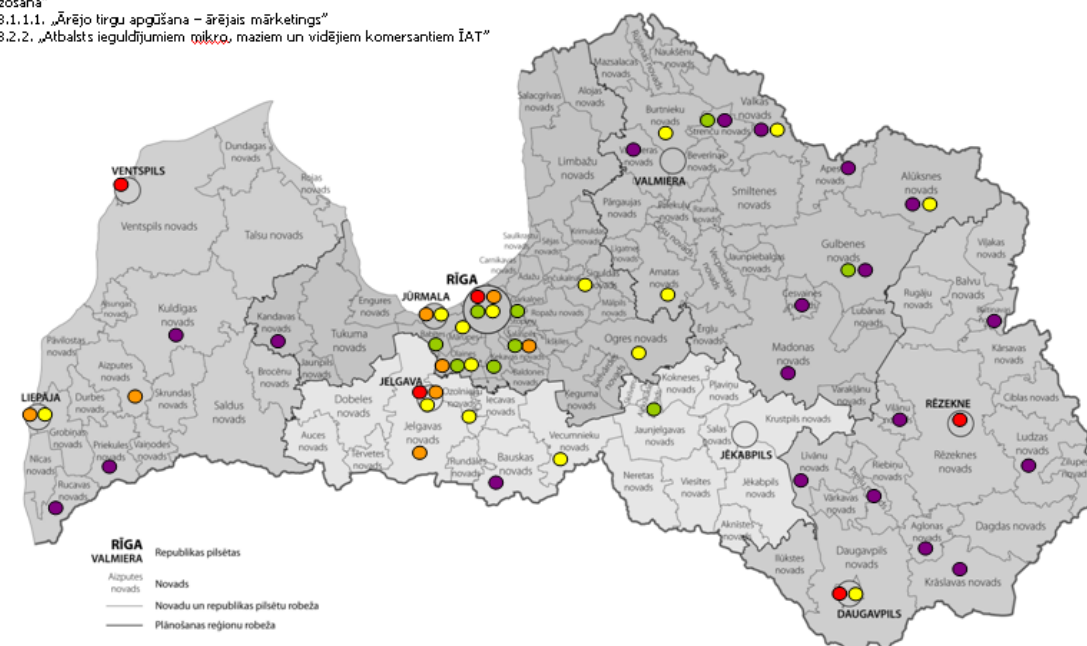
Veiktais izvērtējums liecina, ka atbalsts nodarbinātajiem koncentrējas Rīgas reģionā, kas ir skaidrojams ar lielāko nodarbināto skaitu un uzņēmējdarbības aktivitāti. Lai panāktu lielākus ieguldījumus cilvēkresursos reģionos, **reģionos ir jāveicina darbavietu radīšana, tam paredzot kompleksu atbalstu** – gan pašvaldībām, to pievilcības uzņēmējiem un iedzīvotājiem sekmēšanai, gan uzņēmējiem – savas komercdarbības saglabāšanai un attīstībai. Papildus no teritoriju līdzsvarotas attīstības viedokļa nodarbinātības veicināšanai reģionos ir **svarīgi ieguldījumi bezdarbnieku pārkvalifikācijai, iedzīvotāju pašnodarbinātībai un jaunu uzņēmumu radīšanai ārpus Rīgas reģiona**.

²⁵ Liela daļa Latvijas iedzīvotāju koncentrējas Rīgas pilsētas tuvumā (48,6% valsts iedzīvotāju dzīvo Rīgas plānošanas reģionā, kas savukārt sastāda 16% no valsts platības). Rīgas iedzīvotāju skaits sastāda 1/3 no visiem Latvijas iedzīvotājiem.

4.2. Teritoriālās pieejas ievērošana darbības programmas „Uzņēmējdarbība un inovācija” ietvaros

Izvērtējot darbības programmas „Uzņēmējdarbība un inovācija” ieguldījumus teritorijās, jāsecina, ka prevalē ieguldījumi Rīgā un ap Rīgu, kas skaidrojams ar pašreizējo uzņēmējdarbības aktivitāti reģionos. Izņēmums ir īpaši atbalstāmajās teritorijās uzņēmējdarbību veicinošā aktivitāte, kur lielākais finansējuma apjoms nonāca Vidzemes reģionā (sk. 24.attēlu).

- 2.1.2.1.2. „Tehnoloģiju pārmēģināšanas kontakti”
- 2.1.2.2.1. „Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde”
- 2.1.2.2.2. „Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde – atbalsts jaunu produktu un tehnoloģiju ieviešanai ražošanā”
- 2.3.1.1.1. „Ārējo tirgu apgūšana – ārējais mārketings”
- 2.3.2.2. „Atbalsts ieguldījumiem mikro, maziem un vidējiem komersantiem ĪAT”

24. attēls. Teritoriālie ieguldījumi 2.DP „Uzņēmējdarbība un inovācija” aktivitāšu / apakšaktivitāšu ietvaros (pēc veiktajiem maksājumiem uz 01.03.2010.)

Kopumā, jānorāda, ka, ja teritoriālo ieguldījumu pūsma uzņēmējdarbību un inovācijas veicināšanai paliks nemainīga, visticamāk pastiprināsies reģionālās atšķirības, t.sk. no bezdarba viedokļa, jo jau šobrīd ir vērojams, ka 2007.-2009.gadu periodā Rīgas reģiona bezdarba rādītājs ir palielinājies par 9,8 procentpunktiem, savukārt pārējos reģionos šī rādītāja palielinājums ir robežās no 11,7 (Latgales reģions) līdz 13,0 procentpunktiem (Zemgales reģions).

Jāatzīst, ka **pašlaik pieejamais atbalsts uzņēmējdarbībai ir šaurs**, savukārt uzņēmējdarbības aktivizēšanai ārpus Rīgas reģiona, līdz ar to bezdarba mazināšanai reģionos, ir **nepieciešams piedāvāt uz reģionu specifiskajām vajadzībām mērķētu un daudzveidīgāku atbalstu**, kas būtu vērsts gan uz darba vietu saglabāšanu / radīšanu, gan jaunu inovatīvo ideju attīstīšanu, gan cilvēkresursu izglītošanu / pārkvalifikāciju, gan uzņēmējdarbības attīstībai nepieciešamās infrastruktūras sakārtošanu, piedāvājot kombinēšanas un pielāgošanas iespējas atbilstoši uzņēmuma vajadzībām. Jāņem vērā, ka uzņēmumu radīšanai ārpus Rīgas reģiona darbības programmai „Uzņēmējdarbība un inovācijas” papildinošs / sinerģisks atbalsts tiek piedāvāts Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam ietvaros.

Papildus pašreizējos ekonomiskajos apstākļos **ir jābūt lielai lojalitātei pret eksportspējīgo uzņēmumu vajadzībām**, neskatoties uz to, ka tie lielākoties koncentrējas Rīgā²⁶ un to

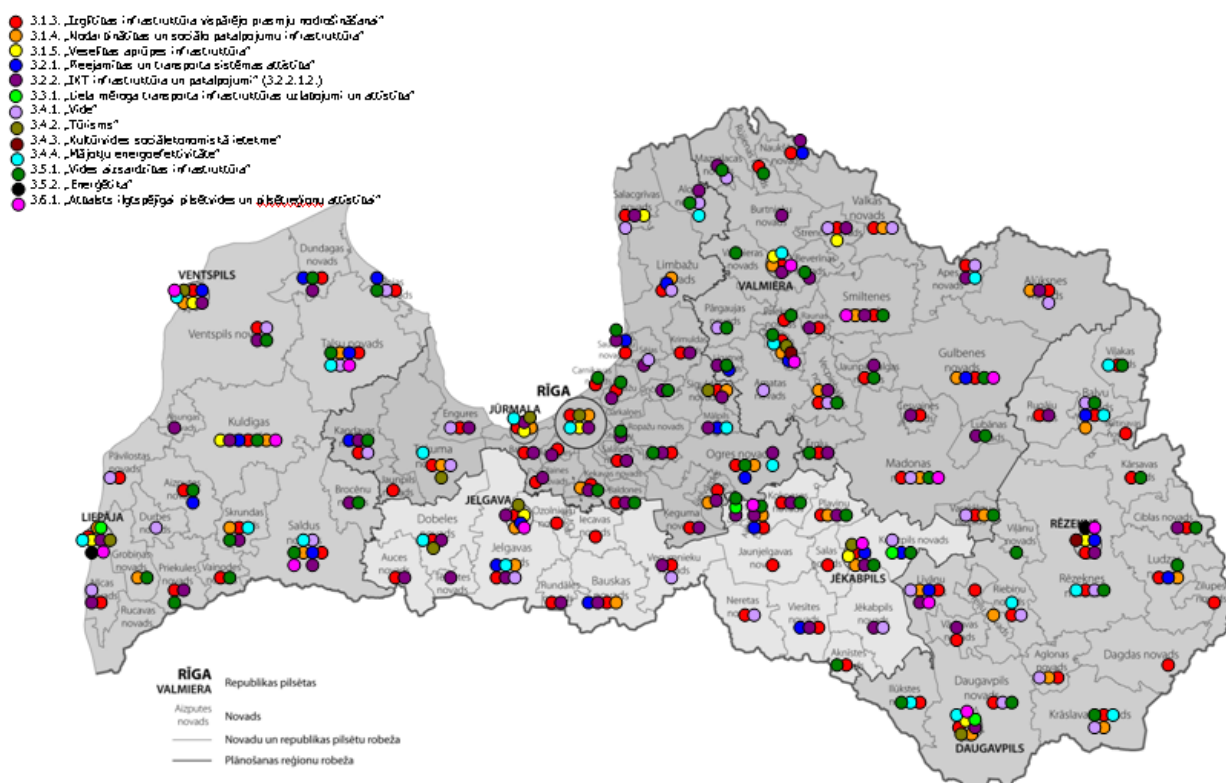
²⁶ No 100 lielākajiem eksportētājiem (pēc eksporta apjoma) 1/2 reģistrēta Rīgā. Avots: Ekonomikas ministrijas sniegtā informācija par 100 lielākajiem eksportētājiem 2009.g. janvārī-novembrī.

attīstība nav vienmēr saistīta ar jaunu darbavietu radīšanu, taču tie ir spējīgi nodrošināt ekonomikas atveseļošanu.

Vienlaikus uzņēmējdarbības potenciāla aktivizēšanā reģionos ir svarīga pašvaldību loma, tāpēc **jāpiedāvā lielākas atbalsta iespējas pašvaldībām uzņēmējdarbības infrastruktūras sakārtošanai.**

4.3. Teritoriālās pieejas ievērošana darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” ietvaros

Izvērtējot ieguldījumus teritorijās darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” ietvaros, jāsecina, ka ar veiktajiem ieguldījumiem ir mēģināts panākt līdzvērtīgus dzīves apstākļus visiem un visur, vienlaikus lielāko investīciju masu novirzot attīstības centros un novados, kuru attīstības centrs ir nacionālas vai reģionālas nozīmes attīstības centrs (sk. 25.attēlu).

25. attēls. Teritoriālie ieguldījumi 3.DP „Infrastruktūra un pakalpojumi” pasākumu ietvaros (pēc veiktajiem maksājumiem uz 01.03.2010.)

Savukārt iedzīvotāju un uzņēmēju piesaistei reģionos, kā arī pakalpojumu sniedzēju efektīvai un rentablai darbībai ir jānodrošina ES fondu atbalsta sabiedrisko pakalpojumu jomā koncentrācija, paredzot ērtas, ātras un kvalitatīvas piekļuves iespējas sabiedriskajiem pakalpojumiem. Šajā ziņā ir būtiski pašvaldību sadarbības projekti kopīgu jautājumu risināšanai.

Atbalsts transporta infrastruktūras attīstībai prioritāri ir jākoncentrē reģionālās nozīmes ceļu tīkla attīstībai, nodrošinot arī reģionu un novadu nozīmes attīstības centru savienojamību un sasniedzamību, tādējādi vājinot uz Rīgu orientētu mobilitātes plūsmu un mazinot nomales efektu atsevišķām valsts teritorijām.

Vienlaikus ir būtiski veikt mērķtiecīgākus ieguldījumus pašvaldību investīciju vides pievilcīguma palielināšanai, piedāvājot atbalstu pašvaldību aktīvākai iesaistīšanai uzņēmējdarbības vides uzlabošanā (piem., ražošanas zonu attīstībai). Investīcijas, kas vietējā līmenī palīdz risināt Latvijas uzņēmēju vajadzības, radīs lielāku efektu, jo palīdzēs vairogt gan

valsts budžeta ieņēmumus no uzņēmējdarbības, gan arī uzlabos pašvaldību finansiālo kapacitāti, ļaujot iedzīvotājiem gūt ienākumus sava novada teritorijā, nevis meklēt darba iespējas Rīga vai Pierīgā, kas tikai pastarpinātu monocentriskas apdzīvojuma struktūras attīstības tendences, vai ārpus Latvijas.

4.4. Turpmākā rīcība

2010.gada laikā RAPLM turpinās iesāktās aktivitātes HP īstenošanas rezultātu uzlabošanai, t.sk.:

- sadarbībā ar reģionālajām institūcijām identificēs Latvijas reģionu ekonomikas attīstības perspektīvas un virzienus, kas kalpos par vadlīnijām ES fondu plānošanai, fondu pārskatīšanas gadījumā;
- veiks plānošanas reģionu un vietējo pašvaldību metodisku vadību attīstības plānošanas dokumentu izstrādē, aicinot pašvaldības pievērst īpašu uzmanību tādiem pasākumiem, kas ir saistīti ar vietējiem uzņēmējiem labvēlīgas vides veidošanu un uzņēmējdarbības aktivitātes palielināšanu;
- sniegs priekšlikumus Ministru kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumu Nr.174 „Eiropas Savienības fondu ieviešanas uzraudzības un izvērtēšanas kārtība” grozījumiem, kas paredz informācijas (t.sk. par iedzīvotāju ienākuma nodokļa lielumu, eksportētās produkcijas apjomu un eksporta tirgiem, pakalpojumu pieejamību un sasniedzamību) pieprasījumu no projekta iesniedzējiem.

Papildus tehniskās palīdzības projekta „Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas pārziņā esošo Eiropas Savienības fondu aktivitāšu un horizontālo prioritāšu mērķu sasniegšanas vadības funkciju nodrošināšana” ietvaros plānots piesaistīt ekspertus ES fondu 2007.-2013.gadam ietekmes uz Latvijas reģionālo attīstību izvērtējuma veikšanai,

- izstrādājot atbilstošu metodoloģisko pieeju (rīku) ES fondu ietekmes uz Latvijas reģionālo attīstību novērtēšanai;
- izmantojot izstrādāto metodoloģisko pieeju, sagatavojot analītisku pārskatu par ES fondu 2007.-2013.gadam ietekmi uz Latvijas reģionālo attīstību;
- sniedzot priekšlikumus nepieciešamajām izmaiņām / darbībām ES fondu 2007.-2013.gadam pozitīvai ietekmei uz Latvijas reģionālo attīstību.

ES fondu aktivitātes²⁷ pa ieviešanas līmeņiem

Aktivitātes			
ar nacionāla līmeņa ietekmi		ar reģionāla līmeņa ietekmi	ar vietēja līmeņa ietekmi
Darbības programma „Cilvēkresursi un nodarbinātība”			
1.2.1.1.4.; 1.2.1.2.1.; 1.2.1.2.2.; 1.3.1.1.1.; 1.3.1.1.3.; 1.3.1.1.5.; 1.3.1.2.; 1.3.1.3.1.; 1.3.1.3.2.; 1.3.1.4.; 1.3.1.5.; 1.3.2.3.; 1.4.1.1.1.; 1.4.1.1.2.; 1.4.1.2.2.; 1.5.1.2.; 1.5.1.3.1.; 1.5.2.1.; 1.5.2.2.1.; 1.6.1.1.	1.1.1.2.; 1.1.2.1.2.; 1.2.1.1.3.; 1.4.1.2.4.;	1.1.2.1.1.; 1.2.1.1.2.; 1.2.2.4.2.;	1.3.1.1.4.; 1.3.1.9.
Darbības programma „Uzņēmējdarbība un inovācijas”			
2.2.1.1.; 2.2.1.3.; 2.2.1.4.; 2.3.1.2.; 2.3.2.1.; 2.4.1.1.	2.1.2.1.2.	2.1.2.2.1.; 2.1.2.2.2.; 2.3.1.1.1.; 2.3.2.2.	
Darbības programma „Infrastruktūra un pakalpojumi”			
3.1.4.1.2.; 3.1.4.1.3.; 3.1.4.2.; 3.2.2.1.1.; 3.3.1.1.; 3.3.1.2.; 3.3.1.3.; 3.3.1.5.; 3.7.1.1.; 3.8.1.1.	3.1.3.3.1.; 3.1.5.2.; 3.1.5.3.2.; 3.2.1.4.; 3.4.3.1.; 3.5.1.2.1.; 3.6.1.1.	3.1.4.1.5.; 3.1.5.3.1.; 3.2.1.1.; 3.4.2.1.1.; 3.4.2.1.1.;	3.1.3.1.; 3.1.3.3.2.; 3.1.4.3.; 3.1.4.4.; 3.2.1.2.; 3.2.1.3.1.; 3.2.2.1.2.; 3.4.1.1.; 3.4.2.1.2.; 3.4.4.1.; 3.4.4.2.; 3.5.1.1.; 3.5.2.1.

²⁷ Aktivitātes, kurās līdz 2010.gada 1.martam veikti maksājumi finansējuma saņēmējiem.